

Türk Spor Tarihinde Kıbrıslı Bir Türk Kadını; Dr. Ayten Berkalp

Ulvi Keser*

Giriş

İkinci Dünya Savaşı öncesi dönemde de Rumların adanın statüsünün değiştirilmesi ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi yönündeki faaliyetleri devam eder. Enosis fikrinin ilk defa ortaya atıldığı 18 Ekim 1828'den tam 103 yıl sonra ilk ciddi Rum ayaklanması gerçekleşir ve Rumlar 21 Ekim 1931'de İngiliz idaresine karşı isyan başlatırlar. Bunun sonucunda Kıbrıs Valisi Sir R.Storss'a 12 Kasım 1931'de verilen olağanüstü yetkiler sonucu İngiliz İdaresi'nce uygulanan yaptırımlar sadece Rumları değil Türkleri de kapsar. Anayasa, Yasama Meclisi, Belediye seçimleri, siyasi partiler askıya alınır, basına sansür uygulanır, eğitim üzerinde sıkı bir denetleme başlar. Yunan ve Türk tarihinin okutulması kısıtlanır ve devlet büyüklerinin resimleri okul duvarlarından kaldırılır. İngiliz yönetimi okullara ve camilere Türk bayrağı asılmasını, 19 Mayıs ve 29 Ekimlerde bayram kutlamalarının yapılmasını, Türkiye'den kitap getirtilmesini, kitaplarda bulunan bayrak ve Atatürk resimlerini bile yasaklar¹. 16 Ekim 1934 doğumlu Ayten Berkalp de o dönemi anılarında şu sözlerle aktarır²:

“Benim nesil Türk bayrağını, Türkiye'yi, Atatürk, İnönü, Atatürk devrimlerini çok yakından izledik çünkü Türk bayrağına hasretle büyüdük. Yasaktı ve bayrak çekemiyorduk. Bayrak çeken öğrencilerden okuldan atılanlar oldu. Cumartesi ve Pazar gezilerimiz olurdu. Biz hep ısrar ederdik “Girne yolundan dönmeyelim de şu aradan dönelim.” diye. Hep yolu uzatırdık, o yoldan değil de Türk konsoloslugu önünden yürümek isterdik konsolosluktaki Türk bay-

* Prof. Dr. Uluslararası Final Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Öğretim Üyesi, Girne/KKTC, ulvi.keser@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-0846-6940>
DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.1395

1 TMT Limasol kadrosundan merhum Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

2 Dr. Ayten Berkalp ile 12 Nisan 2019 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

rağını görebilmek için. Böyle bir hasretle büyüdük. Dolayısıyla 1948'de ilk kez Türk öğretmen kafilesi Hasene Ilgaz³ ve İffet Halimoğlu başkanlığında geldiği zaman biz bayram yaptık çünkü her taraf bayraklarla ilk kez süslenmişti. Yerler Mersin dallarıyla ve bu benim en heyecanlı günümdü. Mikrofondaki konuşmayı açmış, “Ya İstiklal Ya Ölüm” parolası ve daha “Kıbrıs Türk'tür Türk Kalacaktır.” parolası bundan sonraki adımdı. Eğer Kıbrıs'ı İngilizler terk edecekse Türkiye'ye versinler, yani böyle bir görüş vardı bizde. Nitekim EOKA da 1955 yılında o şekilde çıkmıştı. Sözde Rumlar da Kıbrıs için bağımsızlık istiyorlardı ve biz de Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'ni, ayrıca 9 Eylül, Karaçete veya Volkan teşkilatlarını kurduk sırf savunma amaçlarıyla. Rum'a karşı bizi korumak istediler çünkü o sırada Rumlar ilk İngilizlere, sonra Türklere saldırdılar. Çünkü İngilizler de Rumlara karşı bizi sürdü ileriye. Bütün yardımcı polisleri bu tip görevlere hep gönüllü Türkleri aldılar ve yemin ettirdiler. Ben de birkaç yıl sonra, 55 yılıydı galiba ve babam emekli oldu. O emekli olur olmaz ben de sırf babam emekli oldu, biraz yardımım olsun diye kadın polis yazıldım. O sırada hiç kadın polis yok. Hâlbuki Rum tarafı (EOKA) hep kadınlar sayesinde silah kaçırıyor ve o şekilde Sampson ve adamları yakalanmıyorlar veya hastanede hemşireler Sampson'a yaptıkları gibi yardım ediyor, çarşafı bağlayıp ip yapıyorlar. Yorgacis⁴ ve Sampson örneğin bu şekilde iki defa hastaneden kaçmış. Dolayısıyla ben de öyle bir şey yapabildim ve bu işi bir yaz ancak yapabildim çünkü babam karşıma dikildi.

Gene ben Kıbrıs'tayken İngiltere'den Mss. Taylor diye bir izci hocası gelerek Kıbrıs'ta izci teşkilatını kurmuştu Türkler, Ermeniler, Rumlar arasında. Yazın izcilik kampları yapılır, biz 2 Türk çadırı, 2 Rum çadırı, 1 Ermeni çadırı şeklinde başta hocalarımız da olmak üzere böyle kamplara girer, orada da çeşitli müsabakalar, çeşitli yarışmalar, koşular yapardık. Koşularda birinci gelirdim, eskiden beri meraklıydım çünkü koşulara. Düğümler, shareknots vs. onları öğrenmiştik. Bir de iz sürme, sonda mektubu bulma vs. bu konularda biz çok iyiydik ve daima birinci geliyorduk. Ödüller almıştık. Valinin konağında izci

3 Hasene Ilgaz, “Kıbrıs'tan İntibalar”, *Kıbrıs Meselesi ve Türkiye*, İstanbul 1954, s. 39-42. Hasene Ilgaz, *Kıbrıs Notları*, İstanbul 1949, s. 62.

4 Polikarpus Yorgacis EOKA teşkilatı içerisinde aktif görev almış, 16 Ağustos 1960'da kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde İçişleri Bakanı olarak görev yapmış, 21 Aralık 1963 sürecinde adada yaşayan bütün Kıbrıslı Türkleri ortadan kaldırmak üzere hazırlanmış olan Akritas Planı denilen katliam planını hazırlamış kişidir. Yıllar sonra kendi iç çatışmaları sonrasında Kıbrıs'ta kendi adamları tarafından arabasının içinde suikaste kurban gitmiştir. The USA Department of State Archive, Central Files, POL 15 – 5 Cyp. Confidential; Priority. Also sent to Nicosia and repeated to Athens, London, and Istanbul.

günleri yapıldı ve ben izcilik lideriyle ilgili küçük bir şiir yazmıştım iki kıtalı. Müzik hocamız Jale Hanım da bestelemişti. Biz o şarkıyı söyleyerek orada da bir derece almıştık. Valinin elinden ödüllendirilmişti. Bir de Lise 1’de “Türkiye’de en heyecanlandığınız günü şiir şeklinde yazın.” demişti Türkçe hocamız ve ben heyecan deyince benim aklıma 1948’deki Hasene Ilgaz ve öğretmenlerin Kıbrıs’ı ziyaretinde bayraklar, Mersin dalları gelmişti. “Ya İstiklal Ya Ölümü” ben o zaman yeni öğreniyordum ne anlama geldiğini. Biraz da destanımsı şeklinde 1,5 sayfa yazmıştım ve zorlandığımı hatırlıyorum. Kafiye, ağırlı hem Türkçemiz ağırlı hem serbest vezin değildi. O benim ilk ve son denemem oldu, 100 aldım elbette.”

İngilizlerin bu davranışının arkasında özellikle Kıbrıslı Türkleri sindirmeye yönelik olarak planlı bir girişimi söz konusudur⁵. İngiliz idaresinin ‘böl ve yönet’ politikasına ve sistemli olarak Türklük duygusunun ortadan kaldırılarak Kıbrıs Türk toplumunun İslamlaştırılması çabalarına özellikle gençlerin tepkisi yavaş yavaş da olsa kendisini gösterecektir⁶. İngilizlerin Kıbrıslı Türkleri Türkiye’den uzaklaştırma çabaları sonraki yıllarda da devam edecektir⁷:

“...Babam polis komutanıydı Limasol’da⁸. Babam Kuklalı (Sakaryalı), ilkokulu Baf/Kukla köyünde bitirmiş 12 yaşında. Sesi güzelmış, camide ezan okuturlarmış kendisine. Bir yıl devam etmiş orada. Denктаş’ın dedesi büyükanneyle evlenmiş. Savaş başladı 2. sınıftayken. Okul önce kapatıldı ve Mağusa’dan Larnaka yoluna giden 4.5 kilometre uzağa taşındı. O zaman gitme gelme çok zor babam da bize oralardan bir çiftlik buldu bağları olan. Okula çıktığımızda oradan biz Mağusa’nın Almanlar ve İtalyanlar tarafından bombalandığını görebiliyorduk. İtalyanlardı daha çok bombalayanlar ama Almanlar da bombalıyordu. Savaş zamanı gene Hint askerlerin geldiğini anımsıyorum... Lefkoşa’da uçak alanını, Mağusa’da limanı bombalamak istiyorlardı çünkü İngiliz askerleri gemilerle geliyordu...”

5 TMT Limasol kadrosundan merhum Macit Aydınova ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

6 Erol Atabek, “Suphi Benli”, *Kıbrıs Mektubu Dergisi*, Ankara, Temmuz 1997, C 10, No. 4, s. 26-28.

7 Kıbrıs Konsoloslugu’nun 14 Eylül 1938 tarihli raporu. BCA.030.10.124.887.3. Ayrıca bk. BCA.030.10.130.28.19.

8 Ayten Berkalp’in babası Salih Bey 1900 yılında Sakarya olarak bilinen Baf’ın Kukla köyünde ve fakir bir Kıbrıslı ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Babası Salih Bey sesinin güzel olması nedeniyle Tarım Meslek Okulu’ndan arta kalan zamanlarında camiye gider ve orada ezan okur. Böyle olunca da babası onun camide görev yapmasını ve müezzin olmasını çok arzu eder; ancak Salih Bey bambaşka bir yol seçmiştir kendisine.

Aynı dönemde sporla ilk tanışması ve yoklukları da Berkalp "...1943 yılının ortasında babam terfi edince Limasol'a gittik. Burada önce bir akrabanın boşalttığı evde kaldık. Daha sonra Kolossi Kalesi'nin arkasında harnup ambarlarının olduğu bir sokaktaydık. Çıkılmaz sokak olduğu için oğlanlar hep gelip top oynarlardı. O zamanki toplarımız hep çaput toplardı. Düşünün o zamanki çocuklar top alamıyorlardı ve çaput toplanlar oynarlardı. Biz de onlarla futbol oynamaya başladık. Ablam bile, 15 yaşındaki ablam bile onlarla oynamaya çalışıyordu..."⁹ sözleriyle aktarır. Bu süreçte İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından İngiltere artan asker ihtiyacını karşılayabilmek için Kıbrıslıları da askere almaya başlar.¹⁰ Bütün dünyayı kasıp kavuran 1929 ekonomik buhranından harap çıkmış adada tarım ve hayvancılıkla geçinmeye çalışan, bazıları da özellikle Lefke bölgesindeki madenlerde çalışan insanlar büyük bir yoksulluk ve sefalet içerisindeydi¹¹. Bu sıkıntılı dönemde İngilizlerin Türk ve Rum gazetelerine verdikleri ilanlar adada yaşayanlar için başlangıçta en azından ekonomik anlamda tam bir kurtarıcı gibi gelir¹². Büyük oranda işsizlik ve ekonomik sıkıntılara karşı koymak gibi sebeplerle askere yazılmalar söz konusu olur. Aynı yıllardaki Kıbrıs ise sosyal hayat ve imkânlar bağlamında bugünküyle kıyaslanamayacak kadar kötü bir durumdadır¹³. Bu şartlarda insanların ekonomik olarak rahatlayabilmek amacıyla asker yazılmaktan başka seçenekleri yoktur¹⁴. Bu şekilde askere yazılan Kıbrıslı Türkler 'General Pack Transport' adı verilen genel yük taşımacılığı işinde çalıştırılmak üzere katırcı ve kazmacı olarak geri cephelerde görev alırken daha sonra ön cephelere gönderilir¹⁵. Dr. Ayten Berkalp'in voleybolla tanışması da bu günlerde olacaktır¹⁶:

- 9 Ablasıyla bir dönem Kadıköy'de eski Reks (Halk) Sineması'nın arkasında dört katlı bir binanın dördüncü katında küçük bir dairede kalan Ayten Berkalp anılarında "Muhteşem Boğaz manzarası ve Sarayburnu'na bakarak oruç (iftar) saatini beklediklerinden de bahseder." Dr. Ayten Berkalp ile 12 Nisan 2019 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.
- 10 CO.67/297/9 Notice W.Calder, 3.2.1939'dan aktaran Jan Asmussen, "The Cyprus Regiment: Greek and Turkish Cypriots in a Joint Military Force", *Journal of Cyprus Studies*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Special Issue 26/27, Volume 10, C 2004, s. 141.
- 11 CY/19614 sicil numaralı Ali İbrahim Yaran'dan aktaran Mehmet Ali İzmen, *İkinci Dünya Savaşı ve Kıbrıslıların Katkısı*, Ankara 2005, s. 61.
- 12 Ahmet C. Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II, Enosis Çemberinde Türkler*, 1996, Lefkoşa s.321.
- 13 Hüseyin Özdemir, *Kıbrıs'ta 60 Yıl*, Volkan Yay., Şubat 1997 İzmir, s.20. Fikret Demirağ, *Şu Müthiş Savaş Yılları*, Kültür Yay., Lefkoşa 1999, s. 9.
- 14 Hasan Yücelen, *Akıncılar (Luricina) Türklerinin Yüz Yıllık Varoluş Mücadelesi*, Lefkoşa, Mart 2006 s. 80.
- 15 12 Mart 1911 Baf doğumlu Hüseyin Seyitali Eyiç'ten aktaran Zarif Soybay, Kenan Bahçeci, İbrahim Denizler, Dinçer İzcan., *Kıbrıs'ta Yaşlıların Anıları*, 1992, KTMA. TK.061.1951.
- 16 Dr. Ayten Berkalp ile 12 Nisan 2019 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

“...Dr. Burhan Nalbantoğlu bir gün bana ‘Ayten voleybol oynar mısın?’ dedi. Ben daha ilkokul 3. sınıftayım ve daha o sıralar ilkokullar arası voleybol karşılaşmaları da yok. “Ben pek bilmiyorum efendim.” dedim. “Haydi bakalım.” dedi ve gidip bir top getirdi ve bana topu attı. Tabii evde, mahallede falan top oynuyordum ama o kadar hızlı geldi ki top ellerimin üzerinden geriye gitti. Bana nasıl voleybol oynanacağını ilk Dr. Burhan Nalbantoğlu öğretti. ‘Ablanlar çok güzel top oynuyorlar, hele büyük ablan.’ dedi¹⁷. O zaman daha bilmiyordum voleybolu. Şimdi voleybol ayaklar yan yana oynanıyor; ancak o zaman bir ayak önde, bir ayak arkada oynanıyordu ve bana voleybolu Dr. Burhan Nalbantoğlu öğretmenim olarak öğretti.

O zaman ortaokul yeni açılmıştı ve Kubilay Çaydamlı¹⁸, Rum takımlarında da oynamış büyük bir futbolcu Sevim Ebeoğlu¹⁹ ile de oynadım. Yani onlarla karşılıklı voleybol oynadığımızı, hocamız Mehmet Kuzey’in yanımızda oynadığını anımsıyorum. O sıralarda biraz atletizm koşuları yaptık. Hendekleri

17 Özellikle 1942-1943 döneminde ve İkinci Dünya Savaşı henüz sonuçlanmamışken Letafet ve Kıymet Salih kardeşler Mağusa’daki Türk Kulübü’nün isteği doğrultusunda bir tiyatral faaliyet gerçekleştirmek amacıyla hummalı bir çalışmanın içine girmiş durumdadırlar. Sahneleyecekleri oyun ise Akın’dır. Bu tiyatro oyunu dışında farklı ailelerden kızlar da çeşitli halk dansları gösterileri yapmak üzere ailelerinin de izniyle provalar yapmaktadır.

18 1932 yılında Düzkaya Köyü’nde doğan Kubilay Çaydamlı orta eğitimini bitirdikten sonra Ankara’da Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü’nde eğitim hayatına devam eder. Kıbrıs’a dönüşünün ardından 1953-1956 arasında Limasol Koleji’nde öğretmenlik yapar. Ardından Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Edebiyat Bölümü’nde eğitim hayatına devam eder 1963 yılında, ABD’nin North Western Üniversitesi ve 1972 yılında Amerikan Beyrut Üniversitesi’nde Eğitim İdaresi alanlarında eğitimler görür ve çalışmalar yapar. 1970 yılında Kıbrıs’ta Türk Öğretmen Koleji’nde Müdür olarak göreve başlar. Kubilay Çaydamlı 1978-1981 döneminde Mustafa Çağatay tarafından kurulan hükümete dışarıdan Eğitim, Kültür ve Gençlik Bakanı olarak atanır.

19 3 Şubat 1931 Limasol doğumlu olan ve sadece Kıbrıslı Türklerin değil bütün adanın gelmiş geçmiş en büyük sporcu ve futbolcularından birisi olarak bilinen Sevim Ebeoğlu Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum spor kulüplerinin aynı ligde oynadığı 1934-1955 döneminde gol kralı olan tek Kıbrıslı Türk sporcudur. Futbol hayatında iki kez Rum AEL ve iki kez de Doğan Türk Birliği formalarıyla gol kralı olan Sevim Ebeoğlu AEL’in üç lig şampiyonluğundan üçünü AEL Limasol formasıyla yaşamıştır. Koyu bir Fenerbahçe taraftarı olarak bilinen Sevim Ebeoğlu’nun yoğun isteğiyle AEL Limasol kulübü mavi-beyaz olan forma rengini 1955-1956 sezonunda sarı-lacivert olarak değiştirir. Sevim Ebeoğlu futbol tutkusunu kendisiyle yapılan bir görüşmede “...AEL’in şampiyonluk maçı, benim de düğünüm vardı. Maça gittim, eşim tek başına düğünde tebrikleri kabul etti. Ben de ‘Maçtan sonra geleceğim; aman fotoğrafçı kapatmasın’ dedim. Maç bitti ve düğün yerine fotoğrafçıya gidebildim. Yapacak bir şey yoktu, şampiyon olmak istiyorduk.” sözleriyle aktarır. 21 Kasım 2018 tarihinde 87 yaşında Girne’de hayata veda eden Kıbrıs futbolunun efsane sporcusu Sevim Ebeoğlu’nun mezarı Karaoğlanoğlu Mezarlığı’nda bulunmaktadır.

atlayacağız diye uzun atlamalar yaptım. Onun için ayağım burkuldu diye romatizmamı fark etmedik. Dolayısıyla sporla biraz kaynaşmış, en azından voleybol oynamayı bilerek ortaokula geçtim... Tabii sınıf takımlarının dışında yaptığımız maçlar Ermeni ve Amerikan Lisesi'yleydi ama Türk tarafındaki Amerikan Lisesi'yle de oynuyorduk. O zaman dahi Rumlarla maç yapmıyorduk. Amerikan Akademi ve Ermeni Lisesi ile oynuyorduk. Üçüncü sınıfta Limasol'a gittiğimde ilk büyük romanımı okudum yalnız başıma. Ablamlardan aldığım bir kitap ve bana çok büyük bir kitap gibi geldi. Sonradan gördüğümde incecikmiş ve Vala Nurettin'in bir kitabıymış. Ondan sonra tarihi kitaplar vardı. Hürrem Sultan, Türhan Sultan, Hürrem Sultanların, Kanuni'nin yaşamıyla ilgili küçük hikâyeleri okur, okula gittiğimde kızlara anlatırdım. Bu şekilde çok erken kitap okumaya başladım. 3. sınıftayken yazardım kimden hangi kitabı aldığımı, kitabın adını vs. o zaman ve 2.000 kitap okumuştum. Kimin evine gidersem oradan o kitapları alıyor, okumaya çalışıyordum. Bizim ebenin dahi evinden kitap aldığımı, okuduğumu anımsıyorum ama ne kitaplar vardı o zamanlar. Mesela Muazzez Tahsin Berkant, Mefrur Ayırok'u, Mükerrrem Kâmil Su'yu, Vala Nurettin, Reşat Nuri'yi, Ömer Seyfettin'i hatırlıyorum. Orta 3'te Türkçe imtihanına giderken benim elimde Matmazel Noraliya'nın Koltuğu diye felsefi bir kitap vardı Peyami Safa'nın ve ben onu okuyordum."

Ayten Berkalp'in İstanbul Yolculuğu ve Spor Aşkı

1950'li yıllarda önce Volkan teşkilatlanmasının, ardından TMT'nin de kurucuları arasında yer alacak olan Mağusalı Dr. Burhan Nalbantoğlu'nun kendisine özel ilgi göstermesi ve onu voleybola teşvik etmesi, ardından Sevim Ebeoğlu gibi Kıbrıs futbol tarihinin gelmiş geçmiş en efsane sporcularından birisi de dâhil olmak üzere pek çok sporcu kişilikle spor yapma imkânı bulan Ayten Berkalp ayrıca Mehmet Kuzey gibi disiplinli, spor ahlakına özel bir önem veren, tecrübeli öğretmenleri sayesinde de sporun ruh/karakter güzelliği ve "fair play" yönleriyle tanışır. Kıbrıs'tan ayrılmadan önce okul takımıyla yaptıkları müsabakalar dışında ferdi yarışmalara da katılan, okul bahçesine açılan hendekler üzerinden uzun atlama antrenmanları yapan Ayten Berkalp okul takımıyla Rum okullarına karşı maça çıkmadıklarının da özellikle altını çizer. 1924 yılında Lefkoşa'da açılan Ermeni Melkonyan Eğitim Kurumu ise en çok karşılaşmaya çıkılan okullar arasındadır. Bu eğitim kurumu 1940'ın hemen başında ilahiyat, ticaret ve ekonomi gibi alanlarda ihtisaslaşarak yüksekokul hüviyeti kazanırken sporun değişik dallarında da hayli iddialı bir okul haline gelir. Aynı şekilde Larnaka'da faaliyette bulunan Amerikan

Akademi de Kıbrıslı Türk ve Rum öğrencilerin devam ettikleri bir okuldur ve Kıbrıs'ta eğitim ve sporda hayli iddialı bir okuldur. Bu arada Ayten ise annesi ve ablasıyla ilk defa 1949 yılında İstanbul'a, "Kıbrıs aksanı" dışında hiçbir sorun yaşamayacağı ve not ortalamasının 90-100 olacağı Çamlıca Kız Lisesi'nde yatılı okumaya gider²⁰:

"... 1949 Temmuz başı veya Haziran sonunda eniştem beni ve ablamı Türkiye'ye götürme görevini babamdan devraldı. Deniz yoluyla gittik (Türkiye'ye). Bazı seneler hızlı gidiş olurdu, gemi 4 limana uğrar, hemen İstanbul'a giderdi. Bir de İskenderun'a, Antalya'ya gider, Rodos'a, Rodos'tan sonra Marmaris, İzmir, İstanbul ve 6 gün sürerdi. Gemi bazen Hayfa-Beyrut'a giderdi ikinci liman olarak. İlk de Hayfa'ya gitmiştik. Yurtta annemin akrabaları vardı, teyze çocukları falan. Bir kez onlarla karşılaşmıştık. Bu güverte yolculuklarından birinde hem benim süt kardeşimin abisini, Ulus Ülfet'i²¹ falan bütün Kıbrıslılarla bir araya gelirdik. İstanbul'da Çamlıca Kız Lisesi'nde yatılı okudum. Dolayısıyla okul beni tanıdı daha ilk imtihan gününden tanıdılar. Tüm Kıbrıs'ta bir ortaokul vardı ve bir 30 kişi falan veya belki 2 sınıftık. Dolayısıyla 2 sınıfta 30'ardan en fazla 60 kişi alacaklardı. Hocamız bizi çok iyi hazırlamıştı. Grup halinde birincilik almıştık. Ben birincilik, arkadaşım ikincilik, diğer arkadaşım beşincilik aldı. Gayet iyi durumdaydık ve bu başlangıcı aynı şekilde devam ettirdim. Hatta voleybolda takıma girdim hemen ilk yıldan. Çamlıca Kız Lisesi'ne okumaya gittiğimde iki voleybolcu arkadaşım vardı. Ben ortada ve bir tarafımda Alem, bir tarafımda Deniz. Alem'in annesi Ankara'da Adnan Menderes'in hanımı Berrin Hanım'ın elbiselerini diken çok meşhur bir terziydi. O vesileyle Atatürk'ün Etnografya Müzesi'nden Anıtkabir'e taşınması esnasında biz Ankara'ya gitmiştik. İzci olarak ben de törene katılmıştım ve o kızın annesinin dikiş atölyesinde Berrin Hanım'la

20 Dr. Ayten Berkalp ile 12 Nisan 2019 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

21 TMT teşkilatlanması öncesinde Kıbrıs'ta ortaya çıkan örgütlerden birisi de 9 Eylül olmuştur. 9 Eylül grubunda lider kadro olarak ortaya çıkan isimler Ulus Ülfet, İsmail Beyoğlu, Kubilay Altaylı ve Mustafa Ertan Celal'dir. Bu dönemde 9 Eylül ismi Kıbrıs Türkleri tarafından özellikle seçilmiş önemli bir tarihtir. Çünkü gerek İzmir'in Yunan işgalinden kurtulması ve gerekse 1571'de Kıbrıs'ın fethi sırasında Lefkoşa'nın fethi hep aynı tarihte olur; ancak 9 Eylül'ün faaliyetleri de profesyonel EOKA karşısında çok fazla etkili olmayacaktır. 9 Eylül ile ilgili olarak ortaya çıkan en belirgin isim bu örgütün lideri konumunda olan Ulus Ülfet'tir. 31 Ağustos 1957 akşamı Küçük Kaymaklı'da Gardiyan Mustafa'nın evinde meydana gelen bir patlama sonrasında bu 4 lider personel hayatını kaybeder ve bu örgüt de fazla bir varlık göstermeden ortadan kalkar. Volkan teşkilatı üyesi Fil Turgut lakaplı Turgut Özkaloğlu ile 13 Nisan 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme. Volkan teşkilatı üyesi Gülten Tilki ile 18 Mayıs 2003 tarihinde Anamur'daki evinde yapılan görüşme.

tanışma fırsatını bulmuştum. Kıbrıslı olduğumu duyunca ‘Ay Kıbrıslı mısın?’ diye biraz da konuşmuştuk. Sınıfın, okulun en iyilerinden olunca, boyunuz posunuz olunca katılıyorsunuz tabii böyle törenlere... Lisede Askerlik dersi vardı ve Kıbrıslılar Türk uyruklu olmadıkları için bu derse girmekle mükellef değildiler. Hatta girmemeleri gerekliydi. Sanki gizli bir şey mi söyleyecekler de biz de öğreneceğiz? Ben girdim bu derse ve çok da memnunum. Lise 2’de hocamız Turgut Sunalp²² Binbaşı veya Yarbay idi ve ben daha gelmemiştim Kıbrıs’a çünkü 27 Mayıs ihtilalinden ötürü birkaç ay kaybetmiştim. Eylül dönemi mezun olacaktım, Kasım’da mezun oldum ve geldiğimde Turgut Sunalp’i Kıbrıs’ta buldum. Turgut Sunalp’in nişanlandığını duyduğumuzda sınıfa girerken tahtaya iç içe iki alyans yüzük çizmiştik ve mutluluklar dilemiştik kendisine. O sınıfa girerken ben sınıf kaptanıydım ve ‘Rahat! Hazır ol! Dikkat!’ çekiordum ve herkes ayağa kalkıyordu. Bunu sadece askerlik dersinde yapıyorduk. Kıbrıs’a geldiğimde ise onu ziyarete gittim, kucaklaştık yeniden.”

Bu dönem Berkalp’in hayatına daha önce hiç gitmeden yazdığı “Kuleli Askeri Lisesi” şiirine ilham olan askeri liseyi ziyaret etme, ardından 1960 sonrası Türk demokrasi tarihine farklı boyutlarıyla girecek Yassıada’yı da ziyaret ettiği bir dönem olarak geçer. Bu dönemi takip eden süreç ise sonradan Türk sinemasının en önemli sanatçılarından birisi olarak ve “Cüneyt Arkın” ismiyle tanınacak Eskişehirli Fahrettin Cüreklibatür’la aynı sınıfta okuyacağı İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi eğitimi olur. Bu süreçte Ayten Berkalp Fatih’te Çarşamba Sokağı’nda bir evde kalır ve Fenerbahçe’de spor hayatına başlar²³. Öte yandan Yunanistan’ın büyük desteğiyle 1955 yılı ortalarında kuruluşunu tamamlayan²⁴ EOKA (Ethniki Organosis Kibriyon Agoniston)²⁵ tedhiş örgütü siyasi lideri Makarios, askeri lideri George Grivas yönetiminde adada faaliyete geçer²⁶. Aynı dönemde İstanbul’da ortaokula üçüncü sınıftan başlayan ve toplam 5 yıl okuyacağı Çamlıca Kız Lisesi’nde bütün derslerinde

22 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti resmen kurulduktan sonra 650 kişilik Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanlığı da Kıbrıs’a gelir. Adada bugüne kadar en uzun soluklu görev yapan bu birliğin ilk komutanlığını da Kur. Alb. Turgut Sunalp yapacaktır. Alb. Sunalp Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmadan önceki süreçte de müzakereler devresinde aktif olarak görev yapmış ve Türkiye’yi temsil etmiştir. BCA., 030.01.38.227. 17.

23 Dr. Ayten Berkalp ile 12 Nisan 2019 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

24 Susan Lisa Carruthers, *Propaganda, Publicity and Political Violence; The Presentation of Terrorism in Britain 1944-1960*, The University of Leeds, Mayıs 1994, s. 225.

25 Charles Foley, *Guerrilla Warfare and EOKA Struggle; General Grivas*, Longman yay., Londra 1964, s. 109

26 KTMA, EOKA Bildirileri Dosyası No.1318 ve 1319.

üstün başarılar gösteren Ayten Berkalp ayrıca bütün hayatı boyunca devam ettireceği rol model ve liderlik özellikleriyle okulunun voleybol, basketbol, atletizm dallarında şampiyonluklar yaşamasına da ön ayak olur²⁷:

“Çamlıca Kız Lisesi’nde hem voleybol hem basketbol hem atletizm, Atatürk koşuları şampiyonuydum, ayrıca uzun atlama. Spor salonunda kızlarda yüksek atlama 1.40’a çıkmıştım çünkü onun kompetanı değildim. Benden sonraki Fenerbahçeli arkadaşım Caner ilk defa 1.41’le rekor kırmıştı. Küreğe Fenerbahçe’de başladım. Sene sonunda atletizm şölenleri yapılıyordu İnönü (Mithatpaşa) Stadyumu’nda. Ben Çamlıca’nın bütün sporcularını Fenerbahçe’ye aldım. Mesela Sevgi atletizmde Fenerbahçe’de oynadığımız sürede koşuda birinci geldi, sonradan yüksek atlamada rekor kıran. Çiğdem diye bir kız arkadaşım vardı. O da iyi bir koşucuydu. Ben 3 numaraydım 4 x 100 koşusunda ve Sevgi son koşucuydu, ben ondan bir önceydim. Başka 1. koşucu ve diğer ikisini pek hatırlamıyorum, 3 kişi hatırlıyorum Sevgi, Çiğdem ve ben. Biz hem voleybol hem basketbol, bir sene sadece voleybolu altı yılda bir kez veya bir maç Kandilli’ye verdik bir tek maç.”

Dr. Ayten Berkalp’in yıllar sonra gülerek aktardığı bir anısı ise onun ne kadar başarılı bir sporcu olduğunu ortaya koymasından dolayı değerlidir²⁸.

“...Bir Hanım geldi Atatürk Kız Lisesi öğretmeni Fehime Hoca Hanım. Sarışın hoş bir hanımdı. ‘Dua ediyorum Ayten birincilikle gir şu üniversiteye.’ dedi. ‘Teşekkür ederim hocam. Rakip bir oyuncuya böyle güzel temennilerde bulunuyorsunuz sağ olun, çok teşekkür ederim ama anlayamadım.’ dedim.²⁹ ‘Senden artık kurtulacağız eğer girersen üniversiteye. Yok, sınıfta kalır da bir sene daha bizle okursan gene başımıza bela olacaksın.’ diye konuşmalar yapmıştı ve ben hatırlıyorum o sıralarda ikinci kez romatizmalarım tutmuştu, hiç kimseye söylememiştim. Kupa almaya gideceğim ama ben yürüyemiyordum kupa töreninde ama koşularda gene kazanmıştık. Yani ben 4 x 100, 800’e giriyordum ve yüksek atlamaya giriyordum. Çünkü ancak tam iki şeye, bir de müşterek bir koşuda yer alabiliyordunuz. 4 x 100 koşusunda 1 numarada Sevgi vardı ve onu Fenerbahçe aldı...”

27 Dr. Ayten Berkalp ile 12 Nisan 2019 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

28 Dr. Ayten Berkalp ile 12 Nisan 2019 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

29 Çamlıca Kız Lisesi’nde okuduğu yıllarda okulun basketbol, voleybol ve atletizm takımlarında yer alan Berkalp Çamlıca Kız Lisesi’nin 1949-50, 1950-51, 1951-52 ve 1952-53 sezonlarında üst üste İstanbul şampiyonu olmasında büyük pay sahibi olmuştur.

Fenerbahçe Spor Kulübü ve Ayten Berkalp

Kız öğrencilerin ve kadınların sporla pek ilgilenmedikleri bir dönemde Kıbrıs'tan gelerek sporun çeşitli dallarında ilkleri başaran ve bir anda dikkatleri üzerine çeken Ayten Berkalp kendisi gibi yetenekli pek çok genç kızın da sporla ilgilenmesine ve başarılı olmasına da imkân sağlar. Dr. Ayten Berkalp'in Çamlıca Kız Lisesi sonrasında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde okumaya başlaması onun Fenerbahçe'yle tanışmasına da neden olacaktır ve bütün zorluklara ve yaşadığı güçlüklerle rağmen Berkalp derslerinden de antrenmanlarından da üniversite takımından da 25 sayıyla ilk defa basketbolda kişisel rekor kırdığı ve "Spor yapmak istedim ve onu da Fenerbahçe'de yapmak istedim." dediği Fenerbahçe'den de vazgeçmez³⁰:

"...Kız arkadaşım (Dr.) Aydın Sennuroğlu benden bir sınıf küçüktü ama ben bir sene kaybettim, o kaybetmedi, kardeşlerim de kaybetmedi. Yoksa aynı sınıftaydık onlarla. Aynur Sennuroğlu'nu maçta görme fırsatı bulmuştum ve o gün onlar kazanmıştı. Hiç unutmuyorum bir maç belki kaybetmişizdir. Onun için üniversite biterken bu kadar çok spor yapan bir kişi olarak acaba üniversite de ne yapacağız diye düşündük ve öğrendik ki fakülteler arası maçlar var İstanbul Üniversitesi'nde. Eee kaç maç var? Ya 5 ya 6 maç var ve ona da bütün fakülteler gitmiyor. Peki, biz nasıl vakit geçireceğiz, nasıl spor yapacağız? O niyetle Fenerbahçe'ye girmeye karar verdik ve bir haziran sonu ben yola çıkıp Kıbrıs'a döneceğim çünkü tatil başlıyor. Gittik Fenerbahçe'nin bir maçı vardı ve orada İnci arkadaşım ile beraber maçı seyrediyorduk. O sıralar basketbol muazzam bir atağa girişmişti. Basketbol Federasyonu Amerika'dan basketbolcu, basketbol antrenörü getirmişti. Harlem takımı gelip gitmişti. Biz onları görünce sevindik, yattık yerlere. Samuel Fox adında bir antrenörümüz vardı. Çok şey öğrendik ve onun bir de antrenörlük kursunu takip ettim lisedeyken. Düşünün saat gece 17.00'de, 20.00'de veya 18.00'de başlar. Kurs Harbiye'de İstanbul Radyo'sunun arkasında Spor ve Sergi Sarayı'ndaydı. Giderken oradan geçip gidiyorsun. Dönüşte oralar karanlık oluyor, arka yollar ta ki öne çıkayım ve otobüse bineyim. Tünele giriyorum, tünelden Karaköy'e geçip bir otobüs buluyorum. Karaköy'den geçen vapura bineceğim ve Fatih tarafına yöneleceğim. Bu kadar zor bir ulaşım. Engel olmadı bu 2 hafta süreyle hemen hemen her gece gidip de o kursu bitirmeme. Daha sonra da voleybol kurslarına gittim ama o sırada üniversitedeydim artık. Dolayısıyla orada Samim (Göreç)³¹ var, millî takım

30 Dr. Ayten Salih Berkalp ile 12 Nisan 2019 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

31 1924 Bursa doğumlu olan Samim Göreç basketbola Robert Kolej'de okurken başlamış,

antrenörüymüş, aynı zamanda Fenerbahçe antrenörü de. “Kusura bakmayın kızım ben sizi çalıştıramam çünkü hem milli takım hem Fenerbahçe çok vaktimi alıyor.” dedi bana. O sırada Fenerbahçe’ye Vefa’dan Altan Dinçer gelmişti, Erdoğan Karabelen vardı, Daniş Karabelen Paşa’nın³² oğlu. Yine Sadi Gülçelik diye biri vardı. O da mühendisti galiba. Cumartesi ve pazarımız hep maçlarla geçiyordu. Sabah örneğin İstanbul Teknik Üniversitesi salonunda antrenmanımız, maçımız oluyordu. Öğle futbol maçına gidiyorduk. Akşam Spor ve Sergi Sarayı’na gidip basketbol maçı izliyorduk. Çünkü bizim çocukların maçı vardı, Fenerbahçe’nin ve basket potasının arkasında oturup bas bas bağıryorduk tabii. Ertesi gün gene Pazar, bu sefer basketbol maçımız oluyordu, bir voleybol bir basketbol. Bazen çakışırdı da böyle. İlk zamanlar kolaydı belki voleybol başlar biter, basketbol başlardı...”

Kıbrıs’ta Georges Grivas liderliğindeki EOKA tedhiş örgütü adada yavaş yavaş terör estirmeye başlarken Ayten Berkalp Çamlıca Kız Lisesi’ni sportif başarılarla dolu olarak bitirir, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine girer. Voleybol, basketbol, kürek, yüzme ve çeşitli atletizm branşlarında artık yavaş yavaş tanınmaya başlar, spor kulüpleri onu transfer edebilmek için seferber olur. Onun tercihi ise “Fenerbahçe’ye sadece spor yapmak için gelmedik.” dediği üzere yıllar boyunca rol model olmayı istediği kulüpte spor yapmaktır ve bunu çok farklı spor dallarında uygulamayı da başarır. Voleybolla başladığı spor hayatı Fenerbahçe’de basketbol, kürek, yüzme ve atletizm de dahil pek çok farklı alanda devam eder. 1955-1956 sezonunda Fenerbahçe basketbol takımının Kadıköy sporla karşılaştığı ve 55-8 biten karşılaşmada 25 sayılıklı bir rekor kıran Berkalp’in bu rekoru uzun süre kırılmaz. Ayten Salih Berkalp yıllar sonra 1954 yılında ilk olarak voleybol branşını kurduğu Fenerbahçe ve Fenerbahçeliliğiyle ilgili olarak çok hoş sözler de sarf eder³³,

basketbolcu olarak Basketbol Süper Ligi kurulduktan sonra sadece Galatasaray’da oynamıştır. Süper Lig öncesinde Fenerbahçe forması da giyen Göreç İstanbul Ligi ve Türkiye Basketbol Şampiyonası’nda da başarılar kazanmıştır. Milli takım kaptanlığı da yapan Göreç Galatasaray, Fenerbahçe, İTÜ ve Altınordu’da antrenörlük yapmış, ayrıca milli takımı da çalıştırmıştır. “Basketbolun Ana Hatları” isimli bir de kitap yazan Göreç 25 Şubat 2000 tarihinde hayata gözlerini yummuştur.

32 Tümgeneral Daniş Karabelen Yıldırım Orduları Komutanlığı’nda görev yapmış, Mustafa Kemal’in Çanakkale’de yanında savaşmış, Kore Harbi’nde bulunmuş ve Seferberlik Tetkik Kurulu’nu oluşturarak Kıbrıs’ta Türk Mukavemet Teşkilatı’nı profesyonel anlamda Türk askeri personeli tarafından yönetilmesine hizmet etmiş bir askeri personeldir. Tarihçi Cemal Kutay onunla ilgili olarak “Beş Kıtada Bir Osmanlı Paşası” isimle ayrıntılı bir biyografik çalışma hazırlamıştır. Tümgeneral Daniş Karabelen’in kızı radyo programcısı, tiyatro yazarı Özcan Atamert’le 19 Temmuz 2023 tarihinde İstanbul’da yapılan görüşme.

33 Dr. Ayten Salih Berkalp ile 12 Nisan 2019 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

“Biz sadece voleybol oynamaya gelmedik Fenerbahçe’ye. Atletizm, yüzme, kürek, basketbol ne varsa hepsinde varız. Teşvik Turnuvası’nda bütün maçları kazanarak galip olduk. Bunu gören kulübümüz Bulgaristan’dan antrenör getirdi. Sonra Darüşşafaka’dan Alaattin Hoca geldi. Sonra bu şekilde 1960 yılına kadar şampiyon olduk. Onlara ‘Yarın Türkiye Şampiyonluğu maçına çıkıyoruz. Başımızda bir yönetici Sedat Bayur ve antrenörümüz var. Kimsesiz çocuk yurdunda kalıyor ve kendimizi kimsesiz hissediyoruz. Eğer maçımıza birkaç yönetici gelmeyi lütfederse çok mutlu olup, kendimiz yalnız hissetmeyeceğiz.’ cümlelerini yazdığım bir telgraftı. Maç günü uzaktan yöneticilerimizi getiren 3 tane Mercedes gördüm. Şimdi bile anlatırken heyecanlanıyorum. Hepimiz ağlıyorduk. Fenerbahçe taraftarı gibi bir taraftar kitlesini dünyanın hiçbir yerinde bulamazsınız. Kıbrıs’ta çok Fenerbahçeli vardır. Çamlıca Kız Lisesi’nde okudum. 1951 yılında lise bir-deydim. İki erkek kardeşim vardı. Onları da ailem Haydarpaşa Erkek Lisesi’ne göndermişti. İki kardeşim de Fenerbahçeliydi. Özellikle bir tanesi (Ayhan) tam bir tutkundu. Her gün futbol oynar, maçlara gider, Lefter ne söylemiş, Mehmet Ali ne söylemiş gelir duyduklarını anlatırdı. Zaten Anadolu yakasında olup da Fenerbahçe’yi tutmamak mümkün değil, değil mi?

Lisede spor yapıyorduk. Spora önem verilen bir dönemdi, “Üniversitede spor yapacak mıyız?” diye çok düşündük, eksiklik hissettik. Fenerbahçe kız takımı diye bir şey yoktu. “Acaba tekrar açılabilir mi, bir ilki başlatabilir miyiz?” diye düşündük. Bir gece maçı sonrası Fenerbahçe Spor Kulübü’ne yanaştık. “Kız basket takımında olursak voleybol da arkasından gelir.” dedik. Ne yol parası ne şort ne eşofman hiçbir şey istemedik. Antrenör zaman problemi yüzünden biraz sorun çıkardı. Fakat Fenerbahçe kongre üyelerinden Altan Dinçer ‘Ben yardım edebilirim, sizi çalıştırabilirim, hemen konuşalım.’ dedi. Kararlaştırdık. 1 Eylül 1954’de halk eğitimde buluşmak üzere sözleştik. İnci Önen ve ben öncülük ettik. Yine Çapa Kardeşler vardı. Onların babaları Selim Çapa da hem Fenerbahçe’de üye hem de Reşat Dermanver’den son-raki doktordu. O da ‘İki kızım da arınıza katılabilir.’ dedi. Genelde Çamlıca Kız Lisesi’nden topladık. Çünkü son 4 yıl hep şampiyonduk. Erenköy Kız Lisesi’nden de Seta’yı aldık. O sene Kıbrıs’a tatile geldiğimde 1 Eylül’de dö-neceğimi öğrenen babam ‘Üniversite 1 Ekim’de açılmayacak mı? Niye erken gidiyorsun?’ diye sordu. Ben de Fenerbahçe Spor Kulübü’ne başlayacağımı söyledim. 1 Eylül’de kızlar babalarıyla geldi. İlk basketbol antrenmanını yap-tık. Lisans falan çıkarılacaktı. Yönetime gittik. Ertesi gün bir baktık gazetede bir ilan “Galatasaray Kız Voleybol Takımı’nı Kurdu.” ve ardından Voleybol Teşvik Turnuvası ilan edildi. İnci, Ayla geldi.

İlk basket antrenmanını yapmıştık. Hemen Çamlıca Kız Lisesi'nden voleybolcuları alıp biz de hazırlandık. Hatta kulübümüz jest yapıp Çamlıca'nın müdüre hanımına kupa hediye etti. Apar topar çalışmaya başladık. Antrenörümüz bize “Niye yalan söyleyeyim, siz daha iyi biliyorsunuz.” dedi. İlk maç mağlup olduk. Sonra Teşvik Turnuvası'nda bütün maçları kazanarak galip olduk. Bunu gören kulübümüz Bulgaristan'dan antrenör getirdi. Sonra Darüşşafaka'dan Alaattin (Şişmanoğlu) Hoca geldi. Sonra bu şekilde 1960 yılına kadar şampiyon olduk... Evet, bize yazılarında ‘Fırtına Kızlar’ diyen Cem Atabeyoğlu’nu çok severdim. Ben de basketbol ve voleybolla ilgili o zamanlardaki Fenerbahçe mecmuasına yazıyordum. Sonra yine Ankara’da şampiyonluğumuz oldu. 1960’da lig şampiyonluğunu kaybetmiştik. Türkiye şampiyonluğunu kazanmak için hazırlandık. Bu arada Beşiktaş PTT ve Kadıköy Spor voleybol kız takımlarını kurmuştu. Rakipler çoğalmaya başladı. Bu arada 27 Mayıs İhtilali öncesi hadiseler başladı. İhtilal dönemi Türkiye şampiyonluğu için izin çıkmadı, çok üzüldüm. En son yönetim maçın Ankara’da olması yerine İzmit olmasına karar verdi. Bu arada Galatasaray da iyi hazırlanmıştı. İzmit’te SEKA tesislerinde kaldılar. Bizim takıma orda yer kalmadı. O devirde kızlar olarak da otelde kalmak istemedik. Kızlarla birlikte hep birlikte valiye gittik. Bizim için kimsesizler yurdunu buldular. Aramızda “Burada da kimsesiz kaldık.” dedik. Bizi orada 5-10 tane Fenerbahçeli çocuk destekledi. Maça onlar da gelmişti.

Turnuvada PTT ile maç yapıyorduk. Çok zayıf birtakım olmalarına rağmen bir set verdik ve çok bozulduk. Galatasaray da maçı kazanmıştı. Final maçından bir gün önce Fenerbahçe Spor Kulübüne telgraf çekerek bizi burada kimsesiz bırakmamalarını, gelip desteklemelerini rica ettim. Onlara “Yarın Türkiye Şampiyonluğu maçına çıkıyoruz. Başımızda bir yönetici Sedat Bayur ve antrenörümüz var. Kimsesiz çocuk yurdunda kalıyor ve kendimizi kimsesiz hissediyoruz. Eğer maçımıza birkaç yönetici gelmeyi lütfederse çok mutlu olup, kendimiz yalnız hissetmeyeceğiz.” cümlelerini yazdığım bir telgraftı. Kimseye de söylemedim. Söylesem ve kimse de gelmezse herkesin morali bozulacaktı. Son dakikaya kadar yurttan çıkmadık, bir arkası açık araba geldi. Giydik formalarımızı bindik, gidiyoruz. Uzaktan yöneticilerimizi getiren 3 tane Mercedes gördüm, şimdi bile anlatırken heyecanlanıyorum. Seta formasını çıkardı ve başladı “Ya ya ya şa şa şa! Fenerbahçe çok yaşa.” diye... Hepimiz ağlıyorduk. Şu an yine ağlıyorum ve o heyecanı yaşıyorum. Alaattin Hocam bana “Koş, ısın.” diyordu. Ben de “Hocam yorgunum, antrenmansızım. Eğer ısınırsam maçta

yorulacağım.” diyordum. Kondisyon da yok. Sonra fırtına gibi girdik. Ben yoruludum, ayaklarım titriyor. Ben “Dinleneyim.” diyorum. Hoca “Hayır seti verdik.” diyor. 2-2 olduk ve sonunda biz kazandık. Basketbol çok iyi gitmedi. 1958’de bir futbol maçına gitmiştik. “Aaa şampiyon kızlar geldi.” diye bizi karşıladılar. Sonra o gün orda düşündük “Yazın boş mu oturacağız? Deniz sporu yapalım.” dedik ve İstinye’ye gittik. Küreğe başladık.

O yıl “Yılın Sporcusu” seçildim. 4 dalda spor yapıyordum. Eylül ayında da atletizm yapmıştım. Hatta Muzaffer Selvi şampiyonluğumu kutlamak için şampanya göndermişti... Almanya’da maçımız vardı. Trenle gittik. Orada evlerde misafir kaldık. Üç maçı da kazandık. Demir perde ülkeleriyle maçlar yaptık, “Pas yoksa gol yok. Pas verin Ayten’e” derlerdi. Milli takıma çağrıldığımda öğrendim ki din İslam, milliyet Türk, uyruk İngiliz olunca millî takım yerine İstanbul Karması ve formada ay olmayan Türkiye karmasına çıkılıyormuş. Maçı kazandığımızda da Anıtkabir’e gittik. Almanya’da kalmam için teklifte bulunmuşlardı. Çeşitli olanaklar sağladılar. Üniversiteyi de orda bitirmemi istediler. Fakat doktorluk için orada biraz daha fazla okumam gerektiğinden zaman kaybı diye düşündüm. Sonra Tahran’a gittik. Orada da maçları kazandık. Üç yıl sonra Almanlar Türkiye’ye geldiler fakat burada da bizi yenemediler. Son yıl devrettim. Antrenörlük kursuna gittim. Fenerbahçe de İstanbul’da kalıp Zeynep Kamil’de ihtisas yapmamı istedi. Fakat babam Kıbrıs’a dönmemi istiyordu. Döndükten sonra da babamı kaybettim.”

EOKA Saldırıları ve Kıbrıs’a Dönüş

Öte yandan EOKA’nın Kıbrıs’ta ulusal kavramıyla kastettiği Elen düşüncesi ve Enosis fikrinden başka bir şey değildir³⁴. Altyapısı hazırlanan EOKA 1 Nisan 1955 gecesi adayı tam anlamıyla kan gölüne çevirir ve Kıbrıs’ta yer yerinden oynar, adanın dört bir tarafında bombalar yağmaya başlar. İngilizlerin o gün içindeki zararları yaklaşık olarak 60.000 Sterlin civarındadır³⁵. Artık adada “sadık vatandaşlara tehditlere ilaveten ilham kaynağı olan EOKA tarafından organize edilen kanunsuzluklar ve zorbalıklar”³⁶ dönemi başlayacaktır³⁷. 1

34 R. R. Denktash, *The Cyprus Triangle*, Lefkoşa 1982, s. 22. KTMA, EOKA Bildirileri Dosyası No.1318 ve 1319.

35 Kıbrıs’taki İngiliz idaresi tarafından basılan yıllık rapordan (Annual Report) istifade edilerek hazırlanmış 3 yıllık değerlendirme raporu. Government of Cyprus, *Review of Events in Cyprus 1955-1957*, Lefkoşa 1958.

36 Kıbrıs’taki İngiliz idaresi tarafından basılan yıllık rapordan (Annual Report) istifade edilerek hazırlanmış 3 yıllık değerlendirme raporu. Government of Cyprus, *Review of Events in Cyprus 1955-1957*, Lefkoşa 1958.

37 TMT lider kadrosundan merhum Aydın Samioğlu ile 29 Kasım 2004 tarihinde

Nisan 1955 günü başlayan EOKA tedhiş ve terör hareketleri özellikle 1963'e kadar geçen dönemde yüzlerce masum ve silahsız Kıbrıslı Türk insanının da hayatını kaybetmesine, binlerce Kıbrıslı Türk'ün de evlerini terk etmesine neden olur³⁸. Zaman içinde Kıbrıs Rum toplumunun ileri gelenleri de bu olup bitenleri eleştirmek yerine susmayı ve daha sonra da desteklemeyi tercih ederler. Çünkü aynı günlerde bu sözde halk hareketinin liderlerinin EOKA saldırılarını desteklemeyen ve İngiliz yanlısı hareket eden Rumları da katledeceği ortaya çıkar³⁹. Öte yandan Amerikalıların aldıkları istihbarat bilgisinde bu olaylar sırasında EOKA mensuplarının “muhtemelen” adadaki askeri tesislere saldırmayacakları, sabotajda bulunmayacakları, buna karşılık adadaki bazı komünist unsurların İngiltere'nin NATO içindeki müttefikleri arasındaki itibarını hırpalamak amacıyla İngiliz üslerine saldırabilecekleri belirtilir.⁴⁰ Bununla birlikte adadaki İngiliz idaresi ise her şeyin güvenlik güçlerinin kontrolü altında bulunduğunu ve önünde sonunda EOKA yeraltı örgütünü ortadan kaldıracaklarını belirtirler⁴¹. Aynı dönemde adadaki son derece amatör, tamamen mahallî ve etkisiz örgütlenmeler arasında vatansever ve cesur Kıbrıs Türk gençleri tarafından oluşturulan Üçok, Kıbrıs Türk Fedailer Birliği, Limasol'da I-I Like It, Volkan, Karaçete (Karapençe), 9 Eylül gibi örgütlenmeler söz konusudur.⁴² İngiliz idaresinin “son derece sıkı kenetlenmiş, çok sadık ve çok disiplinli” olarak nitelendirdiği⁴³ TMT'nin tesis edilmesi ve Kıbrıs Türk'ünün malını, canını koruyabilmek için mücadeleye başlaması Türkiye ve Kıbrıs'ta yapılan çalışmaların bir sonucudur⁴⁴. EOKA'ya karşı mücadele edecek daha organize, daha profesyonel ve kapsamlı teşkilatlanmanın Kıbrıs'taki ilk adımı 15 Kasım 1957'de Rauf Denктаş, Dr. Burhan Nalbantoğlu ve Lefkoşa Büyükelçiliği'nde kriptö

Lefkoşa'da yapılan görüşme.

38 Kıbrıs Türk Kültür Derneği (KTKD) İzmir Şubesi eski Başkanı merhum Mustafa Tunçalp ile 18 Ekim 2002 tarihinde yapılan görüşme.

39 CIA Archive, Nationalist Violence on Cyprus File, Current Intelligence Weekly Review, Copy No.133, SC No. 02037/55, 14 Nisan 1955 tarihli rapor.

40 CIA Archive, Nationalist Violence on Cyprus File, Current Intelligence Weekly Review, Copy No.133, SC No. 02037/55, 14 Nisan 1955 tarihli rapor.

41 CIA Archive, Nationalist Violence on Cyprus File, Current Intelligence Weekly Review, Copy No.17, OCI No. 5253/57, 17 Ekim 1957 tarihli rapor.

42 Erdoğan Tilki ile 10 Temmuz 2003, Kemal Mişon ile 11 Temmuz 2003 ve TMT Lefkoşa Sancağı Kovanbeyi Nevzat Uzunoğlu ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

43 İngiltere Foreign Office (FO).371/168967-XC.14311.

44 Fuat Veziroğlu ile 16 Kasım 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

memuru olan Mustafa Kemal Tanrısevdi arasında atılır⁴⁵. “Bu işin ancak silahla halledilebileceğine inanmış” olan ve Kıbrıs’ta Türkiye’nin hamiliğinde bir teşkilatın kurulmasının elzem olduğu konusunda arkadaşlarıyla görüş birliğine varan⁴⁶ Dr. Fazıl Küçük ise gerek bu dönemde gerekse daha sonraki süreçte siyasi faaliyetlerle ilgilendiğinden TMT oluşumuyla doğrudan fazla ilgilenmez ve ön plana çıkmaz⁴⁷. “İhaneti katiyet kesp etmedikçe hiçbir Türk’ün burnunun kanatılmasına, tek bir Türk’ten tek bir kuruş alınmasına müsaade edilmeyecektir.”⁴⁸ parolasıyla kurulan ve bunu gerek Kıbrıs Türk halkına ve gerekse TMT mensuplarına bir direktif olarak bildiren ve halkın moralini dağıtılan bildirilerle ayakta tutan TMT adada ikinci bültenini de 13 Aralık 1957 günü dağıtır⁴⁹.

Tıp fakültesi sonrasında doktor kimliğiyle Kıbrıs’a gelen Ayten Berkalp kendisini bir anda Kıbrıs Türk mücadelesinin içinde bulur⁵⁰;

“...Kıbrıs’a geldim okul sonrasında ve Dr. Necdet Ünel Bey’e gittim. Dr. Necdet Ünel bana ‘Ayten durum pek parlak değil. Her an Türklerle Rumlar arasında hadise çıkabilir. Dolayısıyla bizim Türk doktorlara çok ihtiyacımız var. Gel sen vazgeç bu Türkiye’ye dönmek işinden. Gitme Türkiye’ye.’ dedi. Dr. Necdet Ünel Bayraktarlığın, bütün Kıbrıs’ın DAL-6 (Sağlık) sorumlusuymuş. Ben zaten Fenerbahçe’de oynayacaktım ve Haseki Hastanesi’ndeki Kadın-Doğum Uzmanı hocam bana hemen öneride bulundu ve “Yarın gel başla.” dedi. Babam “Hâlâ mı daha sporu düşünüyorsun? Doktor çıktın, vatanını düşünecektin, hizmet edecektin ya şimdi artık ona başlayacaksın. Ya İngiltere’ye gideceksin ya da burada kalacaksın.” dedi. Necdet Bey de dedi ki “Bence burada kalırsan bir mecburi hizmet var. O mecburi hizmeti 1,5 yıl yapıp ondan sonra hangi bölüme ayrılırsa ona göre göndeririz İngiltere’ye. Yani bu 1,5 yıl en azından burada bir başlasın.” dedi ve ben başladım, mecburi hizmetimi yaptım.

45 KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı merhum Rauf R. Denктаş ile 8 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

46 TMT Lefkoşa Kovanbeyi merhum Nevzat Uzunoğlu ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

47 Osman Güvenir’den alınan 20 Temmuz 2005 tarihli bilgi notu.

48 Ortam, 29 Mayıs 1997.

49 Limasol Sancağından merhum Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004’de Girne’de yapılan görüşme. Ayrıca KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş ile 8 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme

50 Dr. Ayten Berkalp’le 12 Nisan 2019 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

Hakikaten hem İngilizcemi geliştirme imkânı buldum bu sırada hem de birçok ufak tefek işleri, tırnak çekmeler, kürtaj, küçük ameliyatlar, dikiş atmalar, pratik işler hepsini kapsıyor ama ben bir araştırma yaptım. Böyle bir teşvik de olunca kabul ettim bu pratisyen hekimliği Limasol'da ve 9 Nisan 1962 tarihinde gittim hemen...

Dolayısıyla 1 yıl kadar kaldım ve gene anesteziye devam ettim. Hiç unutmu-yorum birkaç kez yakalandığı ve hastaneden kaçtığı için Yorgacis, Yorgacis'in adamı Papadopoulos bizim hastane çalışanlarıyla çok senli benliydi. Bizim kocaman bir yemekhanemiz vardı. Hatta bazen yemekhaneye müsteşar dahi geliyordu ve yemeklerini bizimle alıyordu. Bu beyler de hep akşamları yemeğe geliyordu ama ben Yorgacis'i görünce yemek yemeden gidiyordum. Birkaç kez çağırdılar beni ama ben hiç gitmedim ama sonradan TMT'de istihbarat görevi alınca başladım oraya yemeğe gitmeye ve acaba böyle bir durumda TMT istihbaratında görevli olarak bir şeyler öğrenebilir miyim diye biraz aralarına girmeye çalışmıştım. 9 Nisan 1962'de pratisyen hekim olarak Limasol'a tayinim çıktı... 1963 başında ben Lefkoşa'ya gittim ve büyük ameliyathanede, ana cerrahide görev yapmaya başladım. Bu sırada ben ayrıca Türk Tabipler Birliği (TTB)'ne de üye olmuştum ve TTB de o zamanlar Mısırlızade Apartmanı'nda bir yer edinmişti. TTB'de sık sık toplanır, orada konferanslar verirler, etkinlikler yaparlardı. Aşağı yukarı 1 yıl, 21 Aralık 1963 tarihine kadar Lefkoşa'da çalıştım. Herkes bir şeyler olacağını biliyor, bekliyordu. Herkes böyle diken üzerineydi ve bir cuma akşamı bana bir telefon geldi. 'Çabuk ameliyathaneye gel, acil vaka var.' diye çağırdılar. Ben o gün en alt kattan koşuyorum ameliyathaneye çıkacağım. Bir de baktım ki bir kalabalık, sivil, resmi bir kalabalık var hastanenin içinde. İlk defa böyle bir şey oluyor galiba çünkü gece saat 01.00'de böyle bir şey olmaz. Karşımdan da Kan Bankası Müdiresi geliyor, o da Türk ve beni görünce durdu ve 'Galiba Türklerle Rumlar arasında bir şeyler olmuş Doktor Hanım.' dedi. Ben koşarak çıktım ameliyathaneye. Hemen yarım saat geçmeden ilk yaralımız geldi. İlk Rum yaralı içeriye girdi. Bu arada iki Türk öldürülmüş.⁵¹ Rum yaralının ameliyatını yaptık, kanını verdik, iyileştirdik. Ertesi sabah TTB'ye gittim. Bütün doktorlar oradaydı. Dr. Necdet Bey de geldi ve "Hemen toplantı yapacağız." dedi⁵² ve durumu anlattı kısaca. "Rumlar kesin bir şeyler çıkaracak.

51 KGMA. K-4709.1964.9-4/1 Kıbrıs. Adnan Öztrak'ın Kıbrıs'a Ait Notları ve Emirleri Dosyası

52 Filiz Besim ve Ahmet Tolgay, *Kıbrıs Tıbbına Adanmış Yaşamlar; Dr. Kaya*, Kıbrıs Türk Tabipleri Odası Yay., Lefkoşa 2014, s. 190-191.

Mutlaka bir şey olacak, bekliyoruz. Aldığımız duyum, bilgi bu. Bu sefer cevap vereceğiz çünkü bu artık son şey. Bıçak kemiğe dayandı. Şimdiye kadar mecbur oldukça silah atılırdı veya Rum bize bir şey yapar ve karşılığında da bizimkiler bir şey yapardı. Ama bu sefer TMT yeryüzüne çıkacak, karşılarına çıkacak. Böyle bir şey başlarsa bu sefer karşılarında bizi bulacaklar.” dedi...

Bu arada benim aklımda da iki sordu vardı. ‘Hastalarımız ne olacak? Ayrıca Türk hemşireler, hastabakıcılar ne olacak? En az 30 tane Türk var oradaki hastanede ve onlar ne olacaklar? Biz hiç gitmezsek o hastaneye doktorların canı onlardan daha mı kıymetli? Sonra ya hiç olay olmaz da biz Pazartesi gidersek ve bir hasta gelir ve anesteziyen Türk, başka da anesteziyen yok hastanede ve bizim yüzümüzden gecikir ve o hasta ölürse ne olacak?’ dedim. Çünkü anestezi teknisyenlerinin ikisi de Türk. Biz yemin ettik dil, din ayırt etmeyeceğiz diye, herkesi tedavi edeceğiz diye ve ben niye itiraz etmeyeyim göreve gitmek için. ‘Bilmiyorum ben bir doktor olarak bundan rahatsızım.’ dedim. Kapıyı açıp dışarıya bir baktım ve karşıda da Ledra Palas’a giden yolun üstünde köprü gibi bir yer var ve oralarda, köprünün altında silahlı Rum askerler. Hemen telefon ettim ve TTB’de kim varsa bilgi verdim belli yerlerde silahlı Rumlar var diye.

Biz girdik, yattık içeride. Cumartesi günü böyle geçti. Cumartesi günü Dr. Aydın Hanımdı hastanede nöbetçi ve ben bir ara Dr. Aydın Hanım’a bilgi verdim hastaneye gelmeyeceksiniz artık diye. Sonra hastanede tek Türk doktor olarak ben kaldım. 400 hasta varsa 180 kadar da Türk hasta vardı, yarı yarıyadı neredeyse. Ondan sonra birinci vaka geldi. Genç bir çocuk ve üç asker getirdi onu. Kardeşleri miymiş, yakın arkadaşları mıymış hepsi birden girdiler ameliyathanelere ve çıkmazlar. Ben hastayı uyutacağım bakıyorum. Lütfen dışarıya çıkar mısınız?” dedim ama cevap vermezler bana. Açtılar ameliyat olacak hastayı ve tam ameliyata başlıyorlar ki söyledim “Beyefendi biz burada kepimizle, eldivenlerimizle, önlüklerimizle çalışırken bu üç adamın burada silahlarla benim yanı başımda böyle durmasını ben yadırgıyorum.” O da döndü dedi ki “Doktor Hanım Türk’tür. Sizden ve silahlarınızdan korkuyor. Arkadaşınıza zararlı korkudan ötürü, yani hata yapabilir. Bir şey olabilir. Lütfen acaba kapı dışında bekler misiniz?” Ben de başındayım ama insan hakikaten ilk anda heyecanlanıyor...

Şimdi Türk jeti pencereleri bir açtım bakıyorum. Çocuklar “Müjde Türk jetleri geçiyor.” diye bağıyorlar. Birden aşağı balkondan bir şey uzandı böyle. Bir baktım ki hissettim silahı çenemde. Kapattık kapıları, tekrar içeri girdik ama Türk jetlerinin geçmesi bizi çok memnun etti. Kızların birinde bir radyo vardı.

Açtık “Türk jetleri şu anda Lefkoşa üzerinde uçuyor.” diyor. Yani milli marşlar çalıyor radyoda. “Haydi çocuklar.” dedim. “Ne olacak yani?” dedi bir tanesi bana. Dedim “Türkiye geliyor. Biz ölsek de anan, baban, kardeşlerin hepsi kurtulacak. İstemez misin onların kurtulmasını?” o geceyi öyle geçireceğiz zannederken saat 20.00’de beni aşağı çağırdılar “Çabuk gel.” diye. Bir de baktım ki Makarios, bir askeri komutan, polis komutanları, büyük doktorlar falan hepsi dizilmişler orada böyle ama sabah ben Sayın Cumhurbaşkanı Muavinine telefon etmek istedim ve gittiğimde izin verdiler. Türk bölgesine gittik, Dr. Fazıl Küçük’ün ofisine gittik çünkü gene o zaman cumhurbaşkanı muaviniydi. Orada bana hemen bir görev verdiler ve dediler ki “Beraberinizde birçok yabancı gazeteci geldi. O gazetecilerle beraber bir de subay, Türk Kıbrıslı bir subay arkadaş sizi bir yere götüreceğim. Refakat eder misin gazetecilere?” Türkan Hanım da hemşirelere refakat etti, o Kızılhaçlı St. John grubuna ve biz önde tabii, ben onu görüyorum, beraber bir yerlerden dolaştık.

Çok soğuk bir kıştı. Şöyle bir hafta sonra ilk kez “Dağa çıkalım. Neler oluyor?” dedik. Çünkü her şey düşmüş. Girne tamamen onların olmuş ama Boğaz’ı bizimkiler akıllılık edip tutmuşlar. Şu yanda Şahinler ve St. Hilarion duruyor. Diğer tarafta da Bozdağ ve Bozdağ’da daha tam Sancaktar gelmemiş, onlar daha Erenköy’deymiş ve çocuklar 8 gün 8 gece Bozdağ’da çatışma yaptılar. Birkaç Türkiyeli komutan, Kıbrıslı Osman Efe oradaydı. Aşağıda Hasan Çingı vardı, Yeşiltepe gibi bir yerde. Yukarıda St. Hilarion’da Yaman Bey⁵³, Şahinler’de Zorlu Bey vardı. Zorlu Bey daha sonra özel bir ekip kuruldu ve ona komutanlık yaptı. Bütün bu bölgeler hep tutuldu, hep Türk bölgesi ve daha sonra Rumlar oradan ancak BM konvoyu halinde, başında ve sonunda BM eskortu olmak şartıyla ancak konvoy halinde geçebildiler. Türkler, mücahitler tabii oraya hep intikal etti. 15 gün sonra Dr. Necdet Ünel bir Kan Bankası hemşiresiyle beraber bütün dış cephelerde dolaşmaya başladı ki kan kontrollerini yapabilsin mücahitlerin...”⁵⁴.

Kanlı Noel Sonrası Kıbrıs ve Dr. Ayten Berkalp

21 Aralık 1963 tarihinde Rumların Lefkoşa’da başlayan Türklere yönelik saldırıları adanın her tarafında artarak devam etmektedir ve Bozdağlarda

53 Burada Yaman Bey olarak anılan kişi Yüzbaşı Hasan Aşıcı’dır. Fazıl Küçük, “Mücadelemizin Gökemli Günleri”, (Yayına Hazırlayan Çiler İncirli), KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, Lefkoşa Mayıs 2002, s. 179-180.

54 Başhemşire Seder Özer ve Dr. Necmettin Mizan tarafından Kızılay Genel Müdürlüğüne gönderilen 1 Temmuz 1972 tarih ve 1 (24052) sayılı yazı. KGMA. K-5553, (K-3352) 1971/9-4 Kıbrıs Dosyası.

mücahitlere destek vermek üzere görevlendirilen Dr. Ayten Berkalp bu sefer Baf bölgesine ve istihbarat faaliyetlerine destek vermek üzere gidecektir:

“...15. gün o acele bir şey yazdı ‘Baf bölgesinde bir çarpışma oldu. Ben de Baf’tayım şu anda, yani Mevrit Bölgesi, okulların olduğu bölge düştü. Biz içerideyiz. Acele bir cerrahi ekip gelsin.’ diyor. Çarpışmalar böylece başladı. Nasıl gideceğiz? BM bize hemen zırhlı bir araç buldu: Önüne bir sürü insan koydu, arkaya ilk defa bir sağlık ekibi çıkıyor. Tam gidiyoruz ki Dr. Burhan Nalbantoğlu geldi ve bana yaklaştı. Bir şeyler yapıyor, koynuma bir şey sokuşturmaya çalışıyor. ‘Bunu yarı yolda Geçitkale’ye vereceksin.’ dedi. ‘Bu saatte ve aracın içinde nasıl yapayım?’ dedim. ‘Sen becerirsin.’ dedi. Bir tek ben vaktiyle TMT için yemin etmişim diye bana verdi herhalde. İçeride silahlı bir adam oturuyor kapının önünde. Biz böyle daracık bir yerlere sıkışmışız. Hemşire, 4 doktor ve Dr. Naim Adiloğlu’nun karısı da geldi. Bir de pratisyen hekim ve ben de anestezi doktoru olarak gidiyoruz, cerrahi ekip olarak. Biraz sonra başladım ben öğürmeye. Öğürüyorum, bilmem bağıriyorum, ölüyorum falan demeye. ‘Ne oldu?’ dedi bana arabadaki. ‘Ben çok hasta oldum, durmak istiyorum. Zehirlenme yüzünden kusmak istiyorum. Lütfen beni bir yerde indirin. Türk bölgesinde duralım da sizleri de tehlikeye sokmayayım.’ dedim. Tam yolun yarısındayız Geçitkale-Lefkoşa’dayız ve daha Limasol ve Baf’tan da geçeceğiz. Artık ben ‘Durun.’ dedim ve fırladım koştum dışarı. Girdim salona çünkü bu insanları tanıyorum. ‘Acaba tuvaletiniz nerededir Alpay Bey?’ dedim. Adamları da tanıyorum, ismini de biliyorum ve şaşırđı adamcağız ‘Nasıl olur Doktor Hanım bilmiyor mu tuvaletin yerini? Kaç defa geldi hâlbuki buraya.’ diyerek. Geldi benimle beraber ve girdi içeri. Beraber girdik tuvalete ve ben derhal çıkarıp verdim koynuma koydukları o parçayı. Ardından da hemen çeşmeyi açıp yüzüme su dökerken kapılar açılıp içeriye silahlı adamlar girdi. ‘Ne oluyor?’ dediler. ‘Bu da Türk’tür. Bir şey olmuyor merak etme.’ dedim. Ertesi gün orada yine çarpışmalar devam etti. Ertesi gün bayramdı. Sabah sabah uyandık ve maalesef bir şehidimizi getirdiler. Çok iyi nişan almış gavur kimse. Aradan böyle uzatmış bakarken ve kurşun geliyor boğazını deliyor. Biz ilk defa orada cerrahi bir ekip kurduk ve cerrahi alet vs. götürdük zırhlı araçla gittiğimiz için.

Mart ayının başlangıcında ikinci olay oldu (Baf’ta) ve biz sıramızı savdığımız için bu sefer büyük bir ekip gitti oraya. Sonra ben bir arkadaşla tekrar Baf’a gittim. Artık bu sıralar Nisan başı falan ve biz helikopterle gittik bu sefer Baf’a. Yanımızda yine bir sürü ilaç, malzeme var. Helikopterden indiğimiz zaman helikopterin komutanı Binbaşı Macey bana dönüp ‘Elinin

hamuruyla erkek işine karışyorsun.’ dedi. Ertesi gün Bnb. Macey yanıma gelip ‘Mademki köylere gitmek istiyorsunuz size eskort vereceğim.’ dedi çünkü bütün köylerde çarpışmalar oluyor. Rum o sırada bizleri tek tek buldu. Her çarpışmanın sonunda da ben köye gitmeye çalıştım. Sırf acaba köylü ne oldu ne kaldı ne kadarını kaybettik köylünün diyerek. Hem bilgi alma ve toplama ve hem de ilk aşamada ‘Sizler yalnız değilsiniz. Bakın ben köyünüze geldim. İstedığınız bir şey var mı? Sizlere yakınlarınızdan mektuplar getirdim.’ diyebilmek amacıyla. Mart-Nisan hemen çarpışmalardan sonra 1 ay kaldık orada. İlk seferinde bölgeyi helikopterle dolaştım. Birkaç kez de zırhlıya dolaştım etrafı. Ondan sonra (o bölgede) doktor arkadaşlarla tanıştım. Doktor arkadaşların cipleriyle dolaştım köyleri. Bir gün hiç unutmuyorum babamın köyü Kukla’da bir hadise oldu ve ertesi gün ben Kukla köyüne gittim. Mücahitler geri çekilmişler ama köye Rumlar tarafından girilmemişti ve birkaç tane yaralı vardı. Sorumluluyla görüştüm ve bana bir rapor, mektup falan filan verdi. Gene bir 6 hafta orada kaldıktan sonra adım Uçan Kadın Doktor’a çıkmıştı.

Ertesi gün Sancaktar Lütfi Eren’le tanıştık. Sabahları mutlaka bize uğradı. Kahve içer, bizim kızlarla arada bir mektup gönderirdim, rapor yollardım. Benim Boğaz Sancaktarlığındaki görevim de bu şekilde başlamış oldu ve ben 1967’ye kadar bu şekilde görev yaptım. 2-3 ay yukarıda dağda kaldıktan sonra Baf’a, Geçitkale’ye ve Akıncılar’a doktor gönderirdim birer aylık sürelerle. 4 ayda bir sıra bana da gelirdi. O zaman ben bırakır dağdaki görevi ve giderdim ve Baf’taki ilk yardım görevimi yapardım. O sırada bir doktor her gün sabah akşam giderdi ve akşam kalmazdı dağda. Ondan sonra (görevimi tamamladıktan sonra) tekrar gelirdim dağa ve gecede kalarak...”

Son derece kısıtlı bir şifre sistemi üzerine kurulan TMT bu yüzden 21 Aralık 1963 Kanlı Noel’iyle⁵⁵ beraber yer üstüne kendi isteğiyle çıkıncaya kadar ne İngilizler ne de Rumlar tarafından varlığından haber alınabilen bir teşkilat vasfını kazanır. Tehlike ve güçlüklerle dolu TMT’nin eğitimleri üç ayrı kategoride görülebilir. Bunlar “Hasret’te “yapılan esas eğitim, ada içerisinde yapılan eğitim ve kovanların kendi birimleri içerisinde yaptıkları eğitimlerdir. Ada içerisindeki kamplarda yapılan eğitimlerle ilgili olarak dört ayrı yerde TMT mensupları için izci kampı adı altında askeri kamplar açılır. Çiçeklik⁵⁶, Küçüksu, Yağmuralan, Esentepe ve Kümürlü’deki bu kamplarda eğitim

55 Fahir Armaoğlu, *Kıbrıs’ta Kanlı Noel ve Amerika, Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1991, s. 263.

56 KTMA, TMT Özel Arşivi, Dosya No. 1188/37 ve 298/007.

öğretmenler veya maarifçilere yaptırılır ve personel silah atışı hariç çeşitli konularda eğitime tabii tutulur⁵⁷; Bu sıkıntılı süreçte TMT Bayraktarlığı ise (X) gününün geldiği fikrinden hareketle 21Aralık 1963 günü başlayan ve Kıbrıs tarihine Kanlı Noel olarak geçen günün ardından 22 Aralık 1963 Pazar günü bütün sancaklara harekete geçmeleri için emir verir⁵⁸:

“Zaman zaman diğer köylere de ziyaretlere gidiyorduk. Özellikle de Akıncılar’a giderken bir kuyruk olurdu ki şimdi ‘Utanç Barikatu’ diyorlar ya hiç kimse giremiyor içeriye. Rumlar kurmuştu bu barikatu ve dışarıdan Lefkoşa’ya hiç kimse giremiyor, yiyecek getiremiyor ve aklıktan bizi öldürtmeye kalktılar. Sağ olsun Kızılay ki biz o günlerde hep Kızılay yardımları yedik. Hepimiz, doktorlar ailelere, halka Kızılay yardımlarını dağıttık. Bu Kızılay yardımlarından herkes yararlandı. Ben mesela hastanede yiyip içip yattım kaç zaman. Daha 4 ay dolmadan gene Dr. Burhan Nalbantoğlu Bey’in çok yardımlarıyla birçok zengin inşaatçıdan aldığı demirler, inşaat malzemeleriyle EOKA döneminde yıkılmış, yakılmış büyük bir sigara fabrikasını hastane haline getirdik. Bu şekilde o küçücük 14 yataklı hastaneden kurtularak 4 ay sonra hastane yaptığımız sigara fabrikasına geçtik ve 1978’e kadar o sigara fabrikasında kaldık. Kızılay Hastanesi’ne çocuklarımızı gönderdik. Bu arada Rum tarafında bıraktığımız benim zamanımdan kalan hastaların bazıları bize iade edildiler. Onların maalesef 10 tanesi ölü olarak, resmen şehit olarak geldi. İçlerinde bir arkadaşımız vardı Kızılay Hastanesi’nde, bir uzmanımız vardı patoloji uzmanımız ki kanı çekilmiş... Erenköy çarpışmaları çıktığı zaman hemen uçakları gönderdiler ve biliyorsunuz Yzb. Cengiz Topel şehit oldu. Ben de zaten daha sonra gördüm Yzb. Cengiz Topel’in cesedini. Ben Lefkoşa’daydım o sırada ve patolog bir arkadaşına yardım ediyordum. Dr. Kaya (Bekiroğlu) Bey almıştı cenazeyi Lefkoşa’da bir hemşireyle beraber. Çok ezgi görmüş, bütün göğsü berbat durumdaydı. Bir de ölüm nedenini bulacağız diye otopsi yapmışlar. Biz de ikinci bir otopsi yaptık ama aynı yerden girdik ki parçalanmasın fazla.”

Limasol Görevi ve Dr. Ayten Berkalp

Limasol’da hastanede görevli olduğu süreçte Dr. Ayten Berkalp ayrıca Kıbrıslı Türklerin adadaki enköklü spor kulüplerinden birisi olan ve 1938 yılında

57 TMT Mücahitler Derneği Genel Başkanı Yılmaz Bora ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.

58 Osman Güvenir’den alınan 3 Haziran 2005 ve 20 Temmuz 2005 tarihli bilgi notu.

Limasol'da kurulan Doğan Türk Birliği⁵⁹ isimli futbol kulübünün başkanlığı yanında TMT'nin de sağlık işlerinden sorumlu DAL-6 denilen biriminin de başına getirilecektir. Bu görevin bir adım sonrası ise ilk ve son defa bir Kıbrıslı kadının yönettiği şekilde Limasol Sancaktarlığı görevi olacaktır;

“...Ben 1970-1971 döneminde Limasol Hastanesi Başhekimisi ve aynı zamanda oradaki sancaktarlığın (TMT Limasol Sancaktarlığı) da DAL-6⁶⁰ sorumlusu oldum. Dolayısıyla bir de ikinci kez 1967'de İngiltere'ye giderken mücahitlikten terhis olduğum için yeniden bir yemin ettirdi beni son sancaktar. ‘Biz sizin mücahit yemini etmenizi istiyoruz. Bir hücre olacak tanıımıyorsunuz ama tanışacaksınız. Birkaçıyla tanışacaksınız sadece. Üstünüzü (amirinizi) göreceksiniz sadece.’ falan birtakım sözler dedi Sancaktar. Dedim “Her zaman hazırım.” Akabinde de tekrar bir istihbarat eğitimi gördüm ve çalışmaya başladım istihbarat için. O sıralarda EOKA Makarios' a karşı gelmeye başlamış ve Yunanistan'da da Albaylar Cuntası var yönetimde. Bize Bayraktarlıktan sorular gelmişti. Bir küçük araştırma yapın tanıdığınız Rumlar arasında neler oluyor? Ne var, ne diyorlar bu kargaşaya, daha doğrusu çatışmaya? Makarios hükümetin, daha doğrusu cumhuriyetin devamından yana çünkü kendisi bu devletin cumhurbaşkanı ve yaptığımız araştırmada sanki çok yakında bir şeyler olacaktı gibi bir izlenim edinmiştik.

Son yaptığımız çalışmadan aşağı yukarı 15 gün önce İngiltere'ye ait üslerde çalışanlar, bazı köy çalışmaları, benim gittiğim bazı yerler falan derken bir de o zamanlar Bayraktarlık tarafından teşvik ediliyordum “Şuraya katıl, buraya katıl. Rum doktorların yemeklerine, onların kutlamalarına katıl.” denilerek. Hastaneye gitmiyordum ama hastaneden öneri almıştım gidip anesteziist olarak çalışmak için ama kabul etmemiştim. “Yine bir hadise olur, hastanede kısırlım yine hiç gerek yok.” dedim kendi kendime. Onun için de

59 1938 yılında öğretmen Turgut Sarıca'nın telkinleri sonucunda Limasol'da Saffet Efendi'nin Fevzi Çakmak Sokağı'ndaki evinde Limasol Spor Kulübü olarak kurulan ve ilk kulüp başkanlığını Hüseyin Şefik'in yaptığı kulüp 20 Temmuz 1974 sonrasında faaliyetlerini ağırlıklı olarak Limasollu Kıbrıslı Türklerin yaşamakta olduğu Girne'de devam ettirmektedir. Kulüp bugünkü adını ise 1952 senesinde Doğan Güneş Spor Kulübü ile birleşmesinin ardından almıştır. KKTC Süper Birinci Ligi takımıdır ve şu ana kadar 6 şampiyonluğu bulunmaktadır. 30 Ekim 1955 tarihinde kurulan Kıbrıs Türk Futbol Federasyonu tarafından tescillenen ilk şampiyon kulüp de o yılın şampiyonu olarak Doğan Türk Birliği'dir. Türkiye'de Samsun Spor'da oynayan ve bir trafik kazası sonrasında hayatını kaybeden Mete Adanır ile Bursaspor ve Galatasaray formları da giyen kaleci Osman Uçaner bilinen önemli sporcuları arasındadır. Kulübün renkleri ise sarı-lacivettir. Dr. Ayten Berkalp'in sarı-lacivert sevgisinin temellerinde de muhtemelen Limasol'da başlayan ve Fenerbahçe'yle devam eden bu sevgi yatmaktadır.

60 DAL-6 TMT'nin sağlıktan sorumlu en üst birimidir.

pek şaşırmadık 15 Temmuz 1974 Pazartesi sabahı Makarios'a karşı Rumların çatışmaya giriştiklerine ve Makarios'un öldüğüne. Bu arada bunlar hep anons ediliyordu. Limasol'daki çatışma çok kısa sürede EOKA'cılarının zaferi ile neticelendi. Kaçanlar çeşitli barikatlardan ki biz de barikat kurduk ve bütün yollarda barikatlar vardı. İki ana yol açıktı, yani barikat var ama açılabilirdi yollar ve arabalar geçebiliyordu. Biri deniz yolu, diğeri de daha ileride bir yoldu. Diğer barikatlardan kaçan bazı Makariosçular bile yaralı vaziyette bize sığındılar. Hastanelerimizde onları o gün tedavi ettik. Bir kapıdan aldık ve bir başka kapıdan yolcu ettik çünkü sırf "Onları niye alıyorsunuz? Niye tutuyorsunuz onları?" diye bir mazeretle bize saldırmasınlar diye çalıştık. İlk 5 gün öyle geçti.

19 Temmuz 1974 Cuma günüydü geç vakit Sancaktarlık ki Sancaktarlık şurada, ben buradayız ve aynı apartmandayız ve ben üst katta oturuyorum, yani onları (TMT Sancaktarlık personeli) da görebiliyordum. Zaman zaman komutanlarla buluşuyor, konuşuyor ve bir de TMT Limasol Sancaktarlığı DAL-6 sorumlusuydum. Bütün mücahitlerin, halkın sağlık sorunlarını müstereken götürüyoruz. Bir yönetim kurulmuştu ve komutan 1 numaraydı. 1963'de yapılan anlaşmadan sonra, 1963 Limasol çarpışmalarından sonra şöyle bir karar çıkmıştı "Limasol açık şehir olacak. Biz size karışmayacağız, siz de bize karışmayacaksınız ama geçiş olacak." o yüzden mücahitlerimiz askeri kıyafetle idiler kendi bölgelerinde ve benim söylediğim kışlalarında oturuyorlar, çalışıyorlar ama komutan sivil olarak dolaşıyordu ve ben ilk kez Limasol Sancaktarını resmi kıyafeti ile gördüm ve heyecanlı gördüm. "Hayrola?" dedim. "Eh galiba beklediğimiz müjde geliyor Ayten Hanım." dedi. Beni özel olarak odasına aldı. "Onun için senden rica ediyorum lütfen. Çok muhtemelen yarın sabah bizimkiler çıkabilir." dedi.

1970'li yıllara girildiğinde Yunanistan'la Türkiye arasındaki problemler sadece Kıbrıs'la sınırlı kalmayacaktır. Özellikle 1 Nisan 1955 tarihinde EOKA'nın Grivas'ın komutasında adada giriştiği tedhiş eylemleri sonucunda önce 1955-1958 döneminde, daha sonra da 1958-1960 döneminde adayı yaşanmaz bir kan gölüne çeviren Yunanistan destekli Kıbrıslı Rumlar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin de yaşatılması konusunda fazla çaba harcamazlar. 21 Aralık 1963 tarihinde başlatılan Rum saldırılarıyla Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen yıkılırken bunu 1967 olayları ve Türkiye'nin askerî çıkarma hazırlıkları izler. Bu dönemde Kıbrıs adası Yunanistan tarafından fiilen işgal edilmiş

durumdadır ve bu durum BM raporlarıyla da tespit edilmiştir⁶¹. Bunun devamında ortaya çıkan durum ise 21 Nisan 1967 tarihinden itibaren işbaşında olan Yunan Cuntası tarafından Kıbrıs'ta gerçekleştirilen defakto darbe ve Türkiye'nin garantör devlet olarak adaya müdahalesi söz konusudur. Bu dönem Yunanistan'daki Albaylar Cuntası ile Kıbrıs'ta Makarios arasında yaşanan bir güç kavgasına da şahit olur ve Atina çıkışlı talimatları yerine getirmekte nazlanan ve sahip olduğu makamın tadını çıkarma konusunda kararlı Makarios arasında Enosis yolunda ayrılıklar baş gösterir ve 15 Temmuz 1974 günü Albaylar Cuntası tarafından desteklenen Nikos Sampson adada bir darbe gerçekleştirerek kendisini cumhurbaşkanı ilan eder. Bu dönemi Dr. Ayten Berkalp görevli olduğu Limasol'daki hastanede karşılayacaktır⁶²:

“...15 Temmuz 1974 gecesi içi asker dolu 80 kişilik bir askeri aracın, o kamyonetler 40–45 kişi alabilir mi bilmiyorum ama ellerinde silahlar arabaların pencerelerinden sarkarak, bağırarak, marşlar okuyarak, ‘Zito Makarios’ diye Rumların Limasol’a giriş yaptıklarını, Çiftlikler bölgesinden Rum bölgesine geçtiklerini gördüm. İşte böyle ve bir de istihbarat var ve ben bir bir saydım bu araçları. Zaten silah sesi vardı, birden arttı akşam üzeri herhalde bunlara (şehre giren Rumlara) karşılık. Saat 12.00’ye doğru bu araçlardan ancak 15 tanesinin geri döndüğünü, içlerinde 5–6 kişinin yaralı, kan içinde olduğunu fark ettim. Yani büyük bir çoğunluğu demek ki telef olmuş. Bu geri kalan 10–15 aracın da ertesi sabah BM Bülten’inden okuduğuma göre Limasol’un Koloş köyünde pusuya düşürüldüklerini ve hepsinin telef olduğunu öğrendim. Bunu şunun için söylüyorum. Rumlar hep ısrar ediyorlar ‘Şu kadar kay-bımız var.’ diye ama kendi kayıplarından, yani kendilerinin öldürdüklerini pek söylemiyorlar. Ben o gece saat 24.00’e kadar arkadaşları ayakta tuttum. Ben de o ilk gece hastanede kaldım. Biz sabah 06.30’da uyanmaya, kahvaltı vermeye başlarız. O esnada biri radyoyu açmış, baktım marşlar duyuluyor.”

Tabii ben de kalktım çünkü gürültü oldu, odama geçmiştim. Odam boşaltılmıştı ve odamdaydık. İşte marşlar okunuyor radyoda, “Marşlar okunuyor Doktor Hanım nedir?” diye merak ettiler. Sonradan hem (Bülent) Ecevit’in hem Denktaş’ın konuşmalarını bizzat dinledik. Büyük bir sevinç, Türkiye nihayet Barış Harekâtı yapıyor, Kıbrıs’ı kurtarmaya nihayet geliyor. Çünkü bizimle alay ediyorlardı “Bekledin de gelmedi.” diyerek. İlk defa geleceklerini bir başbakandan işitiyorduk; ancak 1–2 saat geçmeden bu Barış Harekâtı’nın

61 Sabahattin İsmail, *Kıbrıs’ta Yunan Sorunu (1821–2000)*, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Lefkoşa, s. 102.

62 Dr. Ayten Berkalp’le 12 Nisan 2019 tarihinde Girne’de yapılan görüşme

nerelerden olacağı belirlendi, çünkü zaten çıkmaya başlamışlardı ve sahilden gözükmüşlerdi. Üsler bölgelerine yakın olan yerlerde böyle bir harekâtın olmayacağını işittik. Bizim Limasol şehri Akrotiri üssüne 14 kilometre uzaklıktaydı ve Larnaka'da Dikelya, Limasol'da Akrotiri üsleri vardı. Dolayısıyla bizim yelkenler hemen suya düştü, 'Eyvah biz ne olacağız?' endişesi başladı ama millet büyük bir galeyan içindeydi. Bütün bir gece mücahitlerimiz bulundukları siperlerin ön tarafını takviye etmekle bayağı yoruldular.”

Bu dönemde Türkiye'nin girişimleriyle Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı Sisco, Atina ve Ankara arasında mekik diplomasisi uygulayarak ve sorunun masa başında çözülmesi için çaba sarf eder. Girişilen diplomatik faaliyetlerin bir sonuç vermemesi üzerine “Barış Harekâtı “için bütün hazırlıklar tamamlanır ve harekât 20 Temmuz 1974 günü Girne'nin Pladini Plajı'nda başlatılır⁶³. Çıkarma birlikleri 19 Temmuz 1974 günü saat 11.00 sularında Mersin'den hareket eder ve Girne'nin 10 kilometre batısındaki Pladini bölgesine gelir. Mayın arama birliklerinin sahil taraması sonrasında da ilk araçlar saat 08.50 civarında karaya çıkmaya başlar⁶⁴. Öte yandan Limasol'da heyecanlı bir bekleyiş içerisinde olan Kıbrıslı Türkler ise harekâtın ilk etapta Girne-Lefkoşa hattıyla sınırlı olduğunu öğrenirler⁶⁵:

“...Sabah çocuklar uyandı ama hepsi aç ve yiyecek istiyorlar. Bitişikteki bütün evleri de Rumlar açmışlar, kırmışlar ne var ne yok içeride diye bakmışlar. Pahada kuvvetli olan para, mücevheratları almışlar ama kapılar, pencereler kırık. Tam karşımızda bir market vardı, muhtarın marketi. Yanımdakilere ‘Bakın kapılar, pencereler kırık. Girin o markete ve ne kadar süt varsa getirin. Bir de kazan getirin. Bizde hastanede zaten büyük tencereler var. Kaynatın bu sütleri de çocuklara dağıtalım. Pastörize ise de ısıtın.’ dedim. Bu arada bir yorganı kaldırdık ki gece geç vakit gelen bir arkadaş, yaşlıca bir bey yorganın altında ölü bulundu. Bir taraftan mevziler yanıyor, yakılıyor. Orada bir kadıncağыз yanık olarak bulundu, ölmüş. O sabah herkes dağılmaya başladı ve ‘Haydi gidin evinize. Gidin hiç olmazsa biz buraları temizleyelim. Bir gidin bakın evinize de tekrar gelirsiniz. Gitmek, bakmak istemiyor musunuz?’ dediler. ‘Biz korkarız. Gidip de ne yapacağız? Kocalarımız yok, erkeğimiz yok.’ dediler. Gittiler hakikaten. Gittiler ve biraz sonra da geri döndüler.”

63 Bedrettin Demirel, “Bir Savaş Hatırası”, *Kara Kuvvetleri Dergisi*, S. 44, Ankara Aralık 1974, s. 18.

64 Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı (KTBKK) TMT Mağusa Sancağı Arşivi; Barış Harekâtı/Mağusa Dosyası.

65 Dr. Ayten Berkalp'le 12 Nisan 2019 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

Bu arada İngiliz tabiiyetinde olanlar için üslerden arabalar geldi ve İngiliz tabiiyetinde olanları kontrol ederek aldılar ve üslere götürdüler. Onların canları kurtuldu çünkü üslerde çalışan çok personelimiz vardı. Dolayısıyla buradakiler de birilerinin eşleri durumundaydı. İngiliz tabiiyetinde olan Kıbrıslı Türklerin bir kısmını Akrotiri üssünden İngiltere'ye götürdüler. Bu şekilde en azından bir grup kurtulmuş oldu. O günü biz temizlikle, hastanenin önünü, tören alanını temizlemekle, yaralılarımızı ayırmakla, hangilerini nereye sevk edeceğimizi tespit etmekle geçirdik çünkü çok ağır yaralılarımız vardı. BM'ye müracaat ettik ve onlar ambulanslarla gelip bu yaralıları, ağır yaralılarımızı alıp götürdüler. Yine geldiler Rumlar ve bayraklar indi. Rum bayrakları çekildi hem şehitliğe hem de bize (hastanenin önüne). Bütün erkekleri, bütün mücahitleri, aramızda kalanları bizden teslim alıp gittiler.

Bu arada bizim 14 personelimiz 140 oldu. Ondan sonra bir kısmını öğrenmişler ya da bir kısmını veya zorla konuşturdular birini. Tabur Komutanı, Tabur Komutan Muavini olan benim küçük eniştemi de onları da alıp direk polise sorgulamaya götürmüşler. Kavga, vurma, kırma ve onları maalesef bulamadık. Fakat o ilk gece susmayan (çarşımalara katılan) Vietnam'daki (Limasol'da bir bölge) 3 arkadaşımızı ki 2 milletvekilimiz de bizimle kalmıştı. Onlar direk hastaneye bize iltihak etmişlerdi. Onlar da araya girerek yavaş yavaş o 3 çocuğu Vietnam'daki mevzilerden geri çekmeye çalıştık. Bu arada aynı hikâye için kamptaki Ziya Rızkî Bey'i çağırmışlar 'Git o 3 çocuğu bize getir. Sen girişken, girgin görünüyorsun.' diye. O da istememiş tabii ama görev ve bir zırhlı içinde 3 veya 2 arkadaş gene İngilizlerle birlikte yolladılar bu sahil yolundan ve aynı yere kadar geldiler..."

Barış Harekâtı'nda TMT ve Dr. Ayten Berkalp

Türkiye'nin Kıbrıs'taki hak ve menfaatlerini, Kıbrıs Türk toplumunun can ve mal emniyetini korumak, Türkiye'nin müdahale harekâtı esnasında müdahale kuvvetlerine azami yardımı sağlamak ve adadaki Türk mukavemetinin devamını mümkün kılmak olan TMT, Barış Harekâtı sırasında adada son derece önemli bir kilit rol oynar; ancak bu dönemde Türk ordusunun Limasol'a yönelik bir harekâtı söz konusu olmadığından Limasol bölgesi esir düşer ve ardından bütün erkekler stadyuma toplanıp psikolojik ve fiziki işkencelere maruz kalırken geride kalan kadınlar ve çocuklar ise Dr. Ayten Berkalp'in eline bakmaktadırlar. Özellikle Limasol bölgesinin fazla direnememesi ve TMT Bayraktarlığı tarafından alınan karara istinaden silahlı mücahitlerin silahlarını BM Barış Gücü'ne teslim etmelerinin ardından erkeklerin Rumlar

tarafından esir alınmasıyla bölgede durum tersine döner⁶⁶. Rumlar eli silah tutan bütün Kıbrıslı Türk erkeklerini önce bölgedeki bir futbol sahasına naklediler ve burada kızgın güneşin altında geçen birkaç günün ardından esirler otobüsler ve kamyonlarla Baf'a bağlı Yeroşibu köyünde bulunan ve eski bir fabrikadan dönüştürülen esir kampına taşınırlar. Kadınlar ve çocukların ise Limasol'da kalmalarına müsaade edilir; ancak korku, ezgi ve tacizlerle geçen bu süreçte herkesin aklında bir an evvel adanın güvenli bölgesi olan kuzeye geçmek vardır. Aynı anda Limasol'daki hastanenin başhekimini olan Dr. Ayten Berkalp ise Limasol Milletvekili Ziya Rızkî ile birlikte bir yandan esir kampında tutulan Kıbrıslı Türk savaş esiri mücahitlerin isim listelerini çıkartarak BM Barış Gücü'ne ulaştırmaya çalışmakta öte yandan gerek esir kampındakiler ve gerekse Limasol şehir merkezinde kalanların hayatlarını güvenceye almanın yollarını aramaktadırlar.

Limasol Milletvekili Ziya Rızkî'nin aynı dönemde bir başka görevi ise İngilizlere ait özerk askeri üs bölgesine sığınan ve daha sonra Türkiye ile İngiltere arasında diplomatik sorunlara da yol açacak 10.000 kadar göçmenin durumlarını iyileştirmek için çareler bulmaktır. Ayten Berkalp bir yandan hastanedekilerin hayatlarını güvenceye almaya çalışırken öte yandan pek çok Kıbrıslı Türk kadın ve erkeği de hastane personeli gibi göstererek onların hayatlarını kurtarmayı başarır. Bu arada civar Türk köylerinden ise Rumlarla girdikleri çatışmalarda ya da silahlı Rumların saldırılarında hayatlarını kaybeden Kıbrıslı Türklerin haberleri ya da cesetleri gelmektedir. Savaşın başladığı ilk günlerde hastane personeli tarafından Dr. Berkalp öncülüğünde isimleri tespit edilebilen 27 Kıbrıslı Türk hastane avlusuna yapılan törenin ardından defnedilir. Dr. Berkalp'in ifadesiyle tam anlamıyla "Kara Şehir" ya da "Kara Stadyum" haline gelen Limasol'da gergin bir bekleyiş hakimdir. Bu arada Dr. Ayten Berkalp esir kampına yaptığı ziyaretlerden birinde bölgedeki bir polis istasyonunda esir tutulan ve tamamı Lefke bölgesi mücahitlerinden oluşan yaklaşık 70 Kıbrıslı Türk dışında savaş muhabiri olarak Türkiye'den gelen 13 Türk gazetecinin de Rumlar tarafından esir alındıklarını öğrenir. Bu gazetecilerden Âdem Yavuz silahlı Rumlar tarafından vurularak şehit edilirken bir başka gazeteci Ergin Konuksever de ağır yaralanmıştır. Rumlar tarafından esir alınan Türk gazetecilerin isimleri ise bölgenin Tabur Komutanı Mehmet Rıza'nın 8-10 yaşlarındaki oğlu Mehmet tarafından esir kampındaki babasına götürülen bir kahve termosunun kapağına sıkıştırılan bir kâğıt parçacığı vasıtasıyla öğrenilir. Bu bilgi anında Lefkoşa'ya aktarılır

66 Dr. Ayten Berkalp'le 12 Nisan 2019 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

ve BM barış Gücü de durumdan haberdar edilirken Dr. Berkalp'ın bir başka görevi de bölgeden salimen çıkartılması gereken TMT Baf Sancaktarının akıbetidir. Şifreli olarak gelen telefon mesajında ise 'Tera köyündeki amcam-la oğlum acaba neredeler?' denmektedir.

Türkiye'nin garantör devlet olarak Kıbrıslı Türklerin haklarını korumaya yönelik olarak yapacağı herhangi bir harekât olsun veya olmasın TMT teşkilatlanmasını tamamladıktan sonra Türkiye'nin Kıbrıs'taki hak ve menfaatlerini haleldar edecek veya Kıbrıs Türk toplumunun can ve mal emniyetini tehlikeye düşürecek bir düşman saldırısına takaddüm eden günlerde veya saldırı vuku bulduğunda bu saldırıyı asgari hasar ve zayıatla karşılamak, düşmana azami zayıat verdirmek, herhangi bir kesimde düşman kuvveti toplanmasına mani olmak, Rum halkının moralini bozmak, yöneticilerine karşı itimatlarını sarsmak amacıyla bütün imkânlarını kullanır ve bu maksatla düşman tarafından icrası muhtemel baskın ve pusulara karşı her an hazırlıklı bulunacak ve gerekli tedbirleri barış zamanında alarak bütün bu tedbirleri aralıksız devam ettirecektir⁶⁷.

Dr. Ayten Berkalp bir yandan hastanede kalan hastalara bakarken öte yandan hastane bahçesine sıkınmış olanları da koruyup kollamaktadır ve özel izinle geldiği Lefkoşa'da TMT'nin gizli bir karargâhında TMT tarihinde ilk ve son defa olarak TMT Baf Sancaktarı olarak da görevlendirilir. Yeroşibu esir kampında tutulan Kıbrıslı Türk savaş esirleriyle 13 sivil Türk'ten oluşan esirler esir mübadele anlaşması sonrasında yaklaşık 90-120 gün sonra serbest kalırken bazı kadınlar ise çocuklarıyla birlikte dağlardan kaçmayı ya da bazı Rum taksi/otobüs şoförlerine yüklü bir ücret vermek suretiyle kuzeye geçmeyi başarırlar. Limasol'da kalan diğer kadınlar ve çocukların kuzeye geçişleri ise 20 Temmuz 1974'den tam bir yıl sonra ve ancak 20 Temmuz 1975 tarihinde Dr. Ayten Berkalp'ın insan üstü gayretleri sonrasında gerçekleşir. TSK tarafından yapılan çıkarma ve indirme harekâtı esnasında müdahale kuvvetlerinin ulaştığı bölgelerdeki TMT birlikleri bu kuvvetlerin emrine girerek harekâta devam etmiş, bu esnada ihtiyaç hissedilecek kılavuz ve kilit personeli hazır bulundurulmuştur. Müdahale esnasında veya müdahale olmadığı zamanlarda bir çatışmada mukavemetin çökmeye yüz tuttuğu bölgelerde düşmana teslim olması muhtemel zinde kuvvetin aynı yerde kalarak erimeye terk edilmesi yerine silahlı çatışmanın düşman lehine döndüğü sorumluluk sahasının düşman eline geçeceği kanaati mahalli komutanda belirir belirmez

67 Dr. Ayten Berkalp'le 12 Nisan 2019 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

zinde güç bölgesinden sızarak en yakın Türk köyü veya mukavemet üssünde toplanmış veya bu yeni bölgeden mukavemete devam eder⁶⁸:

“...Ben 20 Temmuz 1975’te kuzeye geldikten sonra çok deşifre olduğum gerekçesiyle artık güneye gönderilmedim. Eylül 1975’te Sağlık Bakanlığı’nda müdür muavini olarak göreve başladım. 1978’de Sağlık Müsteşar Vekili, 1982’de Sağlık Müsteşarı atandım. Günde 18 saat çalıştım. Kendimi bir nevi sağlık hizmetlerine adadım. İlk olarak 1971’de inşaatına başlanan Lefkoşa Devlet Hastanesi’nin tamamlanması çalışmalarına katıldım. 13 Şubat 1978 tarihinde TBMM Başkanı ve T.C. Sağlık Bakanının katılımıyla Lefkoşa Devlet Hastanesi’nin açılışını yaptık. 1978-1980 arası bu hastanemizin Koroner Bakım Ünitesi gibi eksik servisleri tamamlanırken bir taraftan da Ruh ve Sinir Hastanesi’nin inşaatına başladık. 1981 yılında bu tesis de Barış Hastanesi olarak hizmete sunuldu. Kanser hastalarının tedavisiyle ilgili olarak radyoterapi, kemoterapi ve nükleer tıp uygulamaları için son 4 yılda başlattığımız inşaat çalışmaları tamamlanarak cihazlar satın alınmış, personel eğitilmiş ve 1989’da radyoterapi, kemoterapi ve nükleer tıp merkezi hizmete girmiştir. 1989’da Temel Sağlık Hizmetleri Müdürlüğü oluşturularak 8 yeni sağlık merkezi inşa edilerek sayıları 16’ya yükseltilmiş, koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerinin de düzeyi yükseltilmiştir. Tedavi hizmetleri çerçevesinde Mağusa Hastanesi’nde de yeni bir dahiliye ve çocuk servisi inşa edilmiş, koroner bakım ve hemodiyaliz üniteleri kurulmuştur. Güzelyurt’taki sağlık merkezi küçük bir hastaneye dönüştürülmüştür. 1990’da katkı koyduğum son görevler arasında Eğitim Bakanlığı ile yürüttüğümüz spastikler merkezinin hizmete girmesi, Girne Hastanesi’nin ve devlet laboratuvarının projelerinin tamamlanması ve temel atma törenlerinin yapılarak inşaatlarının başlatılmasıydı. 1975’de başladığım sağlık yöneticiliğim sonrasında 1991’de emekliye ayrıldım. Kuruluşundan 1994 yılına kadar Milli Olimpiyat Komitesi Yönetim Kurulu’nda görev yaptım. Spor çalışmalarımın ötürü 2003 yılında Spor Bakanlığı plaketine ve Spor Yazarları Derneği’nin Üstün Hizmet Ödülü’ne layık görüldüm. Müzik ve tiyatro çalışmalarına daha ortaokul sıralarında başlamıştım. Ablamların tiyatro etkinliklerinde senaryo, adaptasyon çalışmalarına katıldım. Özellikle suflörlük, reji asistanlığı gibi sahne önü ve arkasında hizmet ettim. 1970’lerden itibaren rejisörlüğe terfi ettim. En hoş ve güzel çalışmam Çöl Faresi idi. Tiyatro çalışmalarım için de Kıymet ablam ile beraber 2001 yılında Hizmet Ödülü aldık. 1970’lerden itibaren Limasol’da hizmet ettiğim ve yönetim kurulu başkanlığını yürüttüğüm gönüllü

68 Dr. Ayten Berkalp’le 12 Nisan 2019 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

kuruluşları şöyle sıralayabilirim; Amme Memurin Cemiyeti, Yardım Severler Derneği, Kız İzçiler Örgütü, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay Derneği ve Huzurevi Yönetim Kurulu ve benzeri yardımsever kuruluşlara ek olarak birkaç kez de Kıbrıs Türk Tabipler Birliği Yönetim Kurulu'nda görev yaptım. Şimdilerde sadece İHF ve Tabipler Birliği ve Mücahitler Derneği üyeliğimi sürdürüyor, onların dergi ve jurnalleri ile bol bol kitap ve gazete okuyup TV izliyor ve her gün 40-50 dakika yürüyerek sağlıklı bir yaşam sürdürmeye çalışıyorum...”

Sonuç Yerine

Kıbrıs'ta İkinci Dünya Savaşı'nı yakından yaşayan Ayten Berkalp ilk defa 1949'da terk ettiği Kıbrıs'tan önce Çamlıca Kız Lisesi, ardından İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde devam edecek eğitim hayatına da böylece başlayacaktır. Bu dönem basketbol, voleybol, atletizm (100 metre koşu, 4X100 bayrak yarışı), kürek gibi farklı spor dallarıyla da tanıştığı, önce lise, ardından üniversite ve son olarak da Fenerbahçe formasıyla yarıştığı spor dolu bir dönem olacaktır. TMT kurucularından Dr. Burhan Nalbantoğlu, TMT Bayraktarlığı DAL-6 sorumlusu Dr. Necdet Ünel yanında 9 Eylül teşkilatı kurucularından Ulus Ülfet'le de yakından tanışan, Can Bartu daha Fenerbahçe'ye gelmeden onu tanıyan Ayten Berkalp; Cüneyt Arkın'la da sınıf arkadaşısıdır. 8 Ağustos 1964'de Erenköy'de uçağının düşürülmesinin ardından Rumlarca esir alınıp şehit edilen Yzb. Cengiz Topel dışında 24 Aralık 1963 gecesi Lefkoşa Kumsal bölgesinde şehit edilen Tbp. Bnb. Nihat İlhan'ın eşi ve üç çocuğunun da otopsilerini yapan Berkalp özellikle 1963 sonrasında aylarca dağlarda görev almış, TMT bayraktarlığı ve bölgelerdeki Sancaktarlıklarda tehlikeli görevler üstlenir. “Uçan Doktor” olarak da bilinen Dr. Ayten Berkalp 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Limasol bölgesinde yaşayan binlerce Kıbrıslı Türk kadın ve çocuğun 20 Temmuz 1975'de, yani harekâttan bir yıl sonra salimen adanın kuzeyine geçmelerini sağlar, Limasol Türk Hastanesi Başhekimliği kimliği yanında TMT Limasol Sancaktarı ve Doğan Türk Birliği Başkanı olarak da görev üstlenir. TMT'nin en üst düzeyde görev alan ilk ve tek sancaktarı da Dr. Berkalp'tir. Aynı dönemde özellikle Yeroşibu Rum esir kampında tutulan Kıbrıslı Türk esir mücahitlerle sivillerin, ayrıca 10 Türk gazetecinin salimen kurtarılmasında önemli görevler üstlenir, TMT istihbaratı için tereddütsüz görevler alır. Fenerbahçe Spor Kulübü tarafından “Şeref Üyesi” de yapılan kongre üyesi Dr. Ayten Berkalp zaman zaman KKTC'de ve Türkiye'deki farklı sportif etkinliklere de davet edilir ve onurlandırılır. Dönemin KKTC

Cumhurbaşkanlığı tarafından da Dr. Ayten Berkalp Kıbrıs Türk sporuna, Türkiye'deki sportif başarılarına, hekim kimliğine ve Kıbrıs Türk halkına yönelik hizmetleri nedeniyle de Cumhurbaşkanlığı makamında 23 Mart 2017 tarihinde yapılan bir törenle ödüllendirilmiştir. Aynı şekilde 2020 CEV Kadınlar Şampiyonlar Ligi A Grubu'ndaki altıncı ve son hafta mücadelesinde Fenerbahçe Opet, Finlandiya ekibi LP Salo'yu 25-17, 25-12 ve 25-14'lük setlerle 3-0 mağlup ederken maçın en değerli oyuncusu seçilen Melissa Vargas'a ödülünü Dr. Ayten Salih Berkalp verir. Öte yandan 2022 yılında KKTC'de ilk defa oynanmaya başlanan Kadınlar Futbol Ligi de KKTC Futbol Federasyonu tarafından alınan bir kararla "Dr. Ayten Berkalp Ligi" olarak tescillenir. Öte yandan KKTC Fenerbahçeli İş Adamları Derneği sponsorluğunda hazırlanan ve Dr. Ayten Berkalp'in sporcu ve mücadeleci hayatını aktaran "Vatanı Aydınlatan Kadınlar-Gerçek Bir Kahramanlık Hikayesi" isimli belgeselin ilk gösterimi de 19 Temmuz 2022 tarihinde Fenerbahçe TV'de gerçekleştirilir. KKTC'de ilk defa düzenlenen "2022 Kadınlar Ligi" de onun adıyla tescillenirken Dr. Berkalp bu durumu "Tüm Atatürk kadınları adına bu kararı onurla selamlıyorum." sözleriyle kabul eder. Kıbrıslı Türklerin özellikle 1955-1974 döneminde verdikleri var oluş mücadelesinde "Erkekler cephede, kadınlar her yerde savaştı." sözüne uygun olarak her türlü görevi tereddütsüz kabul eden Kıbrıs Türk sporunun yaşayan efsanesi Dr. Ayten Berkalp sporcu kimliği ve rol model pozisyonuyla da gerek Türkiye'de gerekse KKTC'de örnek bir kişilik olarak bilinir, anılır ve sevilir. Dr. Ayten Berkalp son olarak bütün olumlu özelliklerine bağlı olarak 2015 yılında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi tarafından "Fair Play" ödülüne layık görülür.

KAYNAKLAR

A-Arşiv Kaynakları

- 1- Kıbrıs Türk Milli Arşivi (KTMA) / Girne.
- 2- İngiliz Dışişleri Arşivi (Foreign Office) /Londra.
- 3- Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivi/Ankara.
- 4- Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi (KGMA)/Ankara.
- 5- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)/ Ankara.
- 6- The USA Department of State Archive/Washington DC.
- 7- CIA, Nationalist Violence on Cyprus File, Current Intelligence Archive/ Washington DC.
- 8- Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı (KTBKK) TMT Mağusa Sancağı Arşivi.

B- Basılı Kaynaklar

Armaoğlu, Fahir, *Kıbrıs'ta Kanlı Noel ve Amerika, Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1991.

Basın yayın Genel Müdürlüğü, *Documents*, Volume I, İkinci Baskı, Ankara.

Besim, Filiz ve Ahmet Tolgay, *Kıbrıs Tıbbına Adanmış Yaşamlar; Dr. Kaya*, Kıbrıs Türk Tabipleri Odası Yay., Lefkoşa 2014.

Bey, M. Selahaddin, *İttihad ve Terakki'nin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı Hakkında Bildiklerim*, İstanbul 1989.

Bilge, Suat, *Le Conflit De Chypre Et Les Cypriotes Turcs*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., Ankara 1961

Bygm., *Kıbrıs Meselesi*, Ankara Aralık 1954, No. 253, s. 105.

Bygm, *Olayların Takvimi*, Kıbrıs Meselesi, Ankara Ağustos 1954, No. 249, s. 181.

Carruthers, Susan Lisa, *Propaganda, Publicity and Political Violence; The Presentation of Terrorism in Britain 1944-1960*, The University of Leeds, Mayıs 1994.

Cyprus Veteran Association, *World War II, 50th. Anniversary of the Antifascist*

Victory 1945–1995; Participation and Contribution of Cyprus in the Second World War, Nicosia, 1995

Demirağ, Fikret, *Şu Muthiş Savaş Yılları*, Kültür Yay., Lefkoşa 1999.

Denktash, R. R., *The Cyprus Triangle*, Lefkoşa 1982.

Denktaş, Rauf R., *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*, C III, Mart 1997 İstanbul.

Druşotis, Makarios, *Karanlık Yön EOKA*, Galeri Kültür Yay., Lefkoşa 2005.

Emilianides, Achille, *Histoire De Chypre*, Paris 1963.

Ener, Kasım, *Çukurova Kurtuluş Savaşı'nda Adana Cephesi*, Ankara, 1996

Foley, Charles, *Guerrilla Warfare and EOKA Struggle; General Grivas*, Longman Yay., Londra 1964

Fourtoni, Eleni, *Yunan İç Savaşında Direnen Kadınlar*, Koral Yay., Mart 1990 İstanbul.

Gazigiray, A. Alper, *Ermeni Terörünün Kaynakları*, İstanbul 1982.

Gazioğlu, Ahmet, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II, Enosis Çemberinde Türkler*, 1996 Lefkoşa.

Genelkurmay Başkanlığı, *Güncel Konular*, Ankara 1987.

Genelkurmay Başkanlığı, *Türk İstiklal Harbi, Güney Cephesi*, Ankara 1996.

Genelkurmay Başkanlığı, *Tarih Boyunca Ermeni Meselesi*, Ankara 1979.

Government of Cyprus, *Review of Events In Cyprus 1955–1957*, Lefkoşa 1958.

Harp Akademileri Komutanlığı, *Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Yarını*, İstanbul 1995.

Küçük, Fazıl, *Mücadelemizin Görkemli Günleri*, (Yayına Hazırlayan Çiler İncirli), KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, Lefkoşa Mayıs 2002.

Kürşad, Fikret, *Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi*, İstanbul Haziran 1978.

Manizade, Derviş, *Kıbrıs Dün Bugün Yarın*, KTKD İstanbul Bölgesi Yay., İstanbul 1975.

İlgaz, Hasene, *"Kıbrıs'tan İntibalar"*, *Kıbrıs Meselesi ve Türkiye*, İstanbul 1954.

İlgaz, Hasene, *Kıbrıs Notları*, İstanbul 1949.

İsmail, Sabahattin, *Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821–2000)*, Lefkoşa s. 102.

İzmen, Mehmet Ali, *İkinci Dünya Savaşı ve Kıbrıslıların Katkısı*, Ankara 2005.

Özdemir, Hüseyin, *Kıbrıs'ta 60 Yıl*, Volkan Yay., Şubat 1997, İzmir.

Yücelen, Hasan, *Akıncılar (Luricina) Türklerinin Yüz Yıllık Varoluş Mücadelesi*, Lefkoşa Mart 2006.

C- Makaleler

Asmussen, Jan, “The Cyprus Regiment:Greek and Turkish Cypriots in a Joint Military Force”, *Journal of Cyprus Studies*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Special Issue 26/27, Volume 10, C 2004, 126-145.

Atabek, Erol, “Suphi Benli”, *Kıbrıs Mektubu*, Ankara Temmuz 1997, No.4, s. 26–28.

Demirel, Bedrettin, “Bir Savaş Hatırası”, *Kara Kuvvetleri Dergisi*, S. 44, Ankara Aralık 1974, s. 18.

Keser, Ulvi, “İkinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Ordusunda Görev Yapan Kıbrıslı Katırcılar”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, S. 143, İstanbul Kasım 2005, s. 56–67.

Mutlucağ, Hayri, “Bir İşbirlikçi Vezirin Marifetleri”, *Türk Tarih Dergisi*, Eylül 1970, S. 36, s. 75–78

Nesim, Ali, “Bir Kalebent”, *Yeni Kıbrıs Dergisi*, Nisan 1989, s. 29.

Sonyel, Salahi R., “Yeni Belgelerin Işığında Ermeni Tehcirleri “, *Belleten*, C XXXVI, S. 141–144, Ankara 1972, 34-49.

Ç- Süreli Yayınlar

Halkın Sesi

Ortam

Cumhuriyet

Gündem Kıbrıs

Kara Kuvvetleri Dergisi

Kıbrıs Mektubu

Journal of Cyprus Studies

Toplumsal Tarih

Türk Tarih Dergisi

Türk Yurdu Dergisi

Yeni Kıbrıs

Zafer

D- Sözlü Tarih Çalışmaları

1- TMT mensubu Aydın Samioğlu ile 29 Kasım 2004 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

2- TMT mensubu ve eski TMT ve Mücahitler Derneği Genel Başkanı Yılmaz Bora ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

3- Volkan teşkilatı kurucularından TMT mensubu Kemal Mişon ile 11 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

4- TMT mensubu Fuat Veziroğlu ile 16 Kasım 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

5- TMT mensubu Erdoğan Tilki ile muhtelif tarihlerde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

6- TMT mensubu Nevzat Uzunoğlu ile 13 Temmuz 2003'te Girne'de yapılan görüşme

7- TMT mensubu Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

8- KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı merhum Rauf R. Denktaş ile 8 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

9- Emekli Albay İsmail Tansu ile muhtelif tarihlerde Ankara'da yapılan görüşme.

10- TMT mensubu Macit Aydınova ile 13 Temmuz 2003'de Girne'de yapılan görüşme.

11- Tümgeneral Daniş Karabelen'in kızı radyo programcısı, tiyatro yazarı Özcan Atamert'le 19 Temmuz 2023 tarihinde İstanbul'da yapılan görüşme.

12- Merhum Hasan Yusuf Kudum ile 8 Ağustos 1991 tarihinde Lefkoşa-

Kumsal bölgesindeki müzede yapılan görüşme.

13- Tbp. Bnb. (Emekli Tuğgeneral) Nihat İlhan'la değişik tarihlerde Ankara ve Lefkoşa'da yapılan görüşmeler.

14- Volkan teşkilatı üyesi Fil Turgut lakaplı Turgut Özkaloğlu ile 13 Nisan 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

15- Volkan teşkilatı üyesi Gülten Tilki ile 18 Mayıs 2003 tarihinde Anamur'daki evinde yapılan görüşme.

16- 1917 doğumlu merhum Türkan Aziz ile 4 Kasım 2016 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

17- Kıbrıs Türk Kültür Derneği (KTKD) İzmir Şubesi eski Başkanı merhum Mustafa Tunçalp ile 18 Ekim 2002 tarihinde yapılan görüşme.

E- Diğer Kaynaklar

Osman Güvenir'den alınan 3 Haziran 2005 ve 20 Temmuz 2005 tarihli bilgi notu.

